Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадуьл 1923 шера дениз ● ПIРА, 26 август, 1977 шу. ● № 162 (5769). ● Мах 2 кап.

Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара накъадолхаш

МЕХКДАЬТТА КIЕЖ ТЕХАЙ

Укх юбилейни шера шоаш тlаийца социалистически декхараш толлмца кхоачаш тlех кхоачаш дара шерра социалистически яхь йоаржаьй Карабулакски буруъ тохара балхий управлене лаьттин чепаш техкараша. Цу яхье баш-ха-дика къахьегама толамаш доахаш хиларна белгалъяьнна я бурувдеттий мастераш Н. В. Редьковн А. В. Буневи керте латта бригада. Цо 2851 метр буруъ а теха яьккха Грузински ССР-ра «Самгори-85» яха скважина техкачул тlехьаглa йоаха мехкдаьтта кlеж те-хай.

Укх шера Карабулакски буруъ тохара балхий управлене лаьттан чепаш техкараша мехкдаьтта кlеж а тоийташ из ццелагlа скважина Грузински мехкдаьттахошна дlаеннай. Уж къахьегама толамаш цар хетаду Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача цlейна.

Тlеххьара яьхха скважина йоаккхача дукха халонаш нийсъелар. Цхьабакъда бурувдеттараша уж толамца ашайр карда техникен диниглйола технологии производствина юкъеххахьарах, хьнар ихо ца деш къахьегарах. Скважина йоаккхача пайда ийбир электрошлакови переплава болатах даьча остех. Буруъ тохача а скважина тохкача а шоай хьинари низи кхо ца беш къахьийгар бурувдеттараша Кошелев Владимира, Жиденов Анатоле, бурувдеттарий тlомчаша Сурков Николае, кхы дукхачар а.

Мастераша Н. В. Редьковен А. В. Буневен кулгалдеча бригадас из кхоалаглa скважина яьккхай укх шера. Кхы а дикаглa къахьегама толамаш доахаш Октябра 60 шу дузача денна ше накъаглорахиларах дlубенна а из.

А. БАКАЛЮК.

ХАНАЛ АХ БУТТ ХЬАЛХА

Шоаш укх юбилейни шера тlаийца социалистически декхараш толамца кхоачаш тlехкхоачаш дара тlаглертта къовсам лоаттабеча Н. Анисимова цlерагlча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода дукхача цехий, установкий коллективаша хlанзлехьа кхоачашьай товарни продукци арахецара бархl бетта план. Укхаза дикаглlарех лоархlаш йолча Колесников Анатолий Алексеевич керте латтача пхьоалаглча цеха коллективо мехкдаьтта продукци арахецара бархl бетта план 16 августа кхоачашьяьй. Цу юхейнсача хана планаглa лаьрхlачул совгlа арахецаргьа во итташ эзараш сомий маьхл тайп-тайпара продукци.

Предприятерча установкашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхалатташ я укх шера Агаронок Владимира кулгалдеча № 21-1 йолча установка коллективи новкъост Синельников керте латтача № 21-2 йолча установка технологаша. Товарни продукци арахецара бархl бетта задани 21—22 августа кхоачашьяьй цар. Планал совгlа арахецаргьа эзараш тоннаш мехкдаьтта продукци. Кхы а дикаглa толамаш доахаш накъабоза лерхl цар Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача цlейна.

Т. БРАВИЛИНА,
Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода инженер-экономист.

• • •

Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача цlейна къахьегама совгlат кийчдара ерригa шоай торонаш оарцаглъяьхай Грозненски «Электроприбор» завода болхлоша. Цунга хьежжа башха-дика къахьегама толамаш доахаш ба уж укх юбилейни шера. Продукци маьхаза инкара бархl бетта план 24 августе кхоачашъяй цар. Ер бутт бовлехьа сентябрь бетта календарагlа завода коллективо маьхаза йолхаргьа 180 эзар гаргга сома маьха электрографически машинаш, цхьарвоьк авторучкаш, кхьйола продукци.

Заводе ара мел хеца продукци дикен тlехдикен мара яц. Цудукха укхаза кийчъеча йиъ тайпарча продукцена дикала Знак хьожаяьй. Предприятерригa арахецача продукцех 16 процент яр из я. Укх юбилейни шера лерригача технико-экономически хьожхамий заданеш а тlеххоачашъеш хьабоаглa завода болхлой. Шоай къахьегама толамаш цар хетаду Октябра 60 шу дузача дезача денна.

Хьинар кхо ца деш къа а хьегаш, къаьстта дика толамаш доахаш хиларца белгалбаьнна ба слесараш-сборщикаш Лиговченко Валентин, Потапенко Николай, токарь Абдурзукова Зура, наладчикаш Козлов Василий, Сапаров Овлхазар, кхыбараш. Цар шоаш кийтъю продукци тlехдика мара я ца яулийташ хlара сменаглa нормаш 125—130 процент кхоачашъю.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ДИКАГIЧАР ХЬОКХАМ ТЕЛ

«Сийлахь-боккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизара» вахкъерча КПСС ЦК сонама жоп а луш Малгобекски буруъ тохара балхий управлене коллективо хьинар кхо ца деш къахьег цу лезача денна совгlат кийчдаре. Цу хьакъе яьржача социалистически яхье хьалха латт Хадзиев Микаила кулгалдеча № 938 йолча буровой коллектива. Хьалхарча ах шера республикерча бурувдеттача бригадаша даьхача къахьегама толамий итогаш йича «Грознефть» производствени объединенеи мехкдаьттан газовии промышленноста болхлой профсоюза Нохч-ГIалгIай обкомеи карара кара тела Цlе вымпел а луш 800 сом преми елар М. Хадзиева бригадана.

Иштта дика къа а хьегаш пачхьалкхеи плани тlаийца социалистически декхараш тlехкхоачашдеш хиларца белгалъяьнна я Галаев Iийсас кулгалду бурувдетта бригада а. Шаккъе коллективо хlанзлехьа дикка тlеххоачашьяьй буруъ тохара бархl бетта план.

М. ДАСКИЕВ.

Сунженски района С. М. Кирова цlерагlча колхозе сикъьа силоса хьажкlаш хьокхаш ба. Лакха овсарле йолаш къахьег укхаза «межколхозни агромелиоративни» объединене механизатора Медаров Макшарипен «Сельхозтехника» Назрановски отделене шофера Картоев Мураден.

СУРТАШ ТIА: механизатор Медаров Макшарип шийна трактора юхе (лакхехьара сурт); силос lойоасеш воал шофер Картоев Мурад.

Г. ГАПОЧЕНКО сурташ.

ДЕННАД ДОШ — КХОАЧАШДЕРГДА

«Гудермесский» совхоза коллективо дика кхоачашъе лерхl пачхьалкхенга хьайбай продукташ йоккхара юбилейни шера ше тlаийца социалистически декхар. Август юкъе кхаьчача хана, хlаьла оаича 1318 тоннах, 1320 тонн шура дlаеннай хьайбаш лелачераша, йиса 198 тонн ханал хьалха хlаяла вlештlехьа да.

Иштта да дуьх доккхага а. Планагlа 9 бетта 350 тонн йолча дlаденнах 168 тонн, укх бетта дlалургаза кхы 70 тонн совгlа, хlаьта сентябрь бовлехьа 380 тоннага кхоачаеша из цифра. Шера дlадала деза дулх да 470 тонн, шура — 1900 тонн.

Цу хьоккхамашца дика дакъа дlаеш болх баьб Бисимбаев Висит керте латтача 1-ча ферма коллективо. Цигара ба скотникаш Умхаджиев Мухьмади Сунгуров Мовлди, доярчаш Ахмадова Тамарен Темирхановна Маликен. Цу шиннех хlаранне 1450 килограмм шура ягккхай хlара lаттагара дlадаьхача ах шера. Планаглa йоаглар — 1150 килограмм.

Элмига хурскаш лелаеш ба Суркий Марья, Бойко Анна, Сорокотько Анна. Царех хlаранне шин бетта 16—18 килограммага кхоачаду хlара хурска доал, планаглa 12 килограмм йоаглача. Из ха яьтта йоккхаглa йолча груапе дlечуьлу хурскар. ХIара хурска дийнахьа буси тlаьхета дуьх 600 граммага кхоач, планаглa 350 грамм доаглача.

Доалъара рационага дика хьож воккхаглвола хьаькарчаледер Морозов Михаил. ХIара хурска лаьрхla ферме лу 4 кг концентрат, 200 грамм витамини баьна хьоар, 150 грамм жальча. Цу тlуналo шин пайда лу: хlара хурска дийнахьа буси тlаьхета доал 600 граммага кхоач, планаглa 350 грамм йоаглача.

Дlахо а хьайбай продукташ йоахалга лаьгl ца далийтара эша лард кийтъеш ба совхоза механизатораши хьайбаш лелдераши.

— Октябра 60 шу дизара сийна денна дош циза кхоачашде торо я тхога, — йоах боахама керттерча зоотехника Мишуетин Анатоле. — Из оаха кхоачаш я дергда.

М. ЦУРОВ.

1979 шера календарагIа къахьегаш яр

Грозненски производствени швейни объединене йиълагlча цеха швея-мотористка Котиева Iаде Марема социалистически декхараш тlаийцер пятилетка хьалхарча кхоь шерен ах шерен задани Октябра 60 шу дузача денга кхоачашъе.

— Кхоачашдулургдий — теш хьога уж декхареш! — ьелер цунга цхьаболча новкъосташа.

— Шийна дулургдоацар дергда оалеш оамал йолаш яц Марем, — ьелар из йовзаш болча цун новкъосташа, цеха начальника Мельситова Татьяна Николаевнас.

Иштта бlубенна цар шийх ьиннача дешаша кхы тlа а шийне яха белча санна хетадалар Iаде Марема.

Шоаш тlаийца декхараш толамца кхоачаш тlехкхоачаш дара шерра яхь йоаржаьйр хlамаш тегараша. Дуккьала производствени нормаш дикка тlехкхоачашъяреи совгlа тегаш дола берзкъош цхьаькка дакха гlалат доацаш хозаш дикен хиндийта дезилга дика кхетадора массане а. Цехе кулгалхоша, общественни организацеша учет лелаярал совгlа хlара болхлочо учет лелайора беча балза. Яхье баьннараша доаза къахьегама толамаш дlаяздеча хьокхама доска тlа Мареме тайпан цlера тlехьара цифра цlенкха а 180 — 200 процентал лакхаглa хулаш яцар. Тlаккха Котиева Мареме социалистически декхараш тlаэцача хана шек болаш хиннараш а тийшар ше денна дош цо хенал дукха хьалха кхоачашдергхиларах.

Фуд теш цекарчо хlамаш тегараште юкъе эгара дикаглa толамаш даха Марема казлар?

Цун баьхаше дукха да. Цехерча хlамаш тегараше беча белках цхьаькка бац цунна тlоьдика ца хоаш. Балха хенах бизза пайда эц. Шийна тlабилла моллаглбола болх бизза кхоачашбара хьинар кхо ца деш къахьег. Доаха къахьегама толамаш тlа-тlа дикаглa хилийтара lалаьмате дукха новкъостал ду цунна 25 шера совгlача хана шу балха тlа lоаьча йоаккхача опыто.

—Хlамаш тегача цхьаццa операци мара кхоачашъе ца вола дукха болхлой бе тха цехе, из ала йиш яц Маремаз, — ьелар Татьяна Николаевнас.—Цудухьа моллаглa хlамаш тега мотористкa цlамогаш хиниe а яхь бахьан нийсденна балза ца йоаглаш аксача цун метта lа а хоаль болх бейт Iаде Мареме.

«ХIара балха денна — дикала Знак», «Тlехьабусараш боацаш бе болх» яхача хиннийн ростовчаний инициативаглa эгара хьалха къахьега йолаенначарех а Котиева Марем. Цу инициативаша дlадехараш цо дизза кхоачашдеш хиларах наьца масалаш доаладе йиш я. Ше сменин нормаш дикка тlеххоачашъеш хиларал совгlа шийна кераpча новкъостах а белла тlа тlехьабусаш сег хургвоацаш эзаш доле гlо-новкъостал ду цо. Цунгара из дика гlулакх хьа а нийца миттa къахьегаш ба Марем юкъейоаглача Зобиморва Антонина Тригорьевна керте латтача бригадере беррига хlамаш тегараш а. Цудухьа вlаштlехьдаьннад бригадерча болхлой цхьаькка тlехьабусаш воацаш къахьега. Ше тега берзкъа тlехдика мара хилийтац Iаде Марема, цудухьа цо тийга хlамаш брак нийсъенна юхаерзаь цхьа моттиг нийсъяц. ХIаьта къахьегамен производствени дисциплина телхаелга цlенденна дlадаьннад из юкъе йолча бригадера.

Масседолча хlаман тlехьа а иштта хьоадам телаш къахьегаш йолча Котиева Марема цехерча хlамаш тегараштa юкъе хьалхарча коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цlи енай. Цун къахьегама толамаш белгалдоахаш КПСС Нохч-ГIалгIай обкома Сийлен грамота а юкъейоаш иттех грамота, «Социалистическа яхье котъьяннар» яха сийлен знакаш, «За трудовое отличие» яха медаль, кхыдола дукха совгlаташ, ахчаш премеш гийнай, итташ баркалош лахад. Иттех шу да цун портрет объединене Сийлен улга тlа хьалтеха доалла.

Ше хьиннаре къахьегаш хиларах шийна декхар кхоачашден хьиннарг лерагlац Марема. Къонабераште шийна опыт дlалуш, керда говзанчаш кийчбеш дукха ха дlаяьу цо. Цу цехе ше къахьегаш йолча 17 шера цхьа шу дlадахийтадац цо цаl-шиъ хlамаш тега мотористка ца кийчъеш. Марема кийч а яь хlанз шоай хьехархо санна хьинаре къахьегаш башха-дика толамаш доахаш 30 совгlа говзанча а объединене. Царех доккхал ду хьехархочо. Цо кийч а баь цехе дикаглбола производственникаш лоархlаш ба хlамаш тега мотористкаш Гутиева Анна, Берсанова Тамара, Бондарева Таня, кхыбараш. ХIанз Марема хlамаш тега lомаеш я Петрова Наташа. Белзах дог а никха белзара дlабаза дика болаш цо баьхьархьа наькъа тlа баьхараш а итташ ба укхаза къахьегаш. Цар а цlоаглa баркал йоах шоай хьехархочa.

Октябра 60 шу дузача цlей сийна тlаийца декхараш тlехкхоачаш а деш, хlанз 1979 шера календарагlа къахьегаш я Котиева Марем. Тlехдика хилар тарра ОТК болхлой тlаьхьам боацеш дlайохийт цун продукци.

Башха-дика производственница хиларал совгlа дезала дика нана а я Iаде Марем. Къахьегаре тlера долаш, lимерaе, хьа, эздел, гlулакх долаш кьаякхедеш нахл цо шийн яхл бер. Йоккхаглйолча цун йоlа Тамарас укх шера чакхъяьккхай Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен университет, Мухьмад Орджоникидзевсий юртбоахама институте дешаш ва, Азес итт класс чакхяхай, Тимура 7 классе Любес 4 класси чакхъяьккхай. Беррига дика дешаш а ба.

Ше карадьца гlулакх дизза кхоачашдеш йола вай замане боккъонца йола турпал я Котиева Марем.

Б. КОСТОЕВ.

СУРТА ТIА: хlамаш тегаш я М. Котиева.

И. ПЛИЕВА сурт.

ПЛАНАЛ СОВГIА

«1976—1980 шерашка СССР халкъа боахам дегlабоалабара керттерча лостамашка» белгалдаь да кхтлаглча пятилетке мехкдаьттен гази дукхаглa яккха эзилга. Из дика кхетаду «Старогрознефть» яхача мехкдаьттен гази йоаккхача управлекерча инженер Шербаков Федор Iванович начальник волча Октябрьски революце орден лелаеча цеха коллективо. Цун керттера декхар да мехкдаьтта доаллача лаьттан тlоанашка фон хийн чухецар. ХIаьта цу декхарах дика а лоархlабу цеха болхлой.

Укх юбилейни шера дlабахача 7 бетта цеха коллективо мехкдаьтта доаллача тlоанашка чухийцад 1274010 кубометр хий а 5.736 эзар кубометр фо а. Из болх боагlача тайпара чакхбаккхара чотах вlаштlехьадаьннад лаьттан ченашкара кхы тlа а 425474 тонн мехкдаьтта хьаддаккха.

Вай керте Центральни Комитета майски (1977 ш.) Пленума решенешца цига КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева даьча къамалах доташ гlоздаьха болча старогрозненцаша доккхаглa декхар тlаийцад Октябра юбилея сийна. Ер шу чакхдалалехьа 94 эзар тоннал дукхаглa планал совгlа мехкдаьтта даккха лаьрхlад цар. ХIаьта дlабахача ворхl беттен тхьаь дийнахьа планал совгlа Даьхенна дlаденна мехкдаьтта 30 эзар тонн гаргга да.

Иштта толам бакха вlаштlехьдаьннад ростовчаний «Тlехьабусараш боацаш бе болх» яхачеи «ХIара балха денна — дикала Знак» яхачеи дезиглa къахьегарах.

Мехкдаьтта дукхаглa даккхара тlехьа беьржача къовсаме хьалха латта технологически оборудованена ремонт ю слесараш Данилов Владимир, Афонькин Виталий, лаьттан тlоанашка хий чуухийтача насосий машинисташ Короткова Любовь, Доценко Антонина, Анашкина Раиса. Лаьттан тlоанашка фо чуухийтача компрессорни установка болх лерттlа вlаштlехьбаьккхаб инженера-технолога коммунисто Магомадов Мухади.

Шоаш доаха къахьегама толамаш Сийлахь-боккхача Октябра юбилейна хетаду мехкдаьттахоша.

А. ТИЩЕНКО,
тха штате воаца корр.

Коталонца, «Арктика»!

МУРМАНСК, 23 август. (ТАСС спец. корр Н. Константинов). Тайп-тайпара бесаш долa байракхаш лепаш хозъьяча лакхерча палуба тlера ракетинашца залп еш тахан Мурмански порте хьаьчар атомни ледокол «Арктика». Дунен тlа эттара хьалха Къилбаседа полюсе кхаьча хинна корабль шийх хиш долча хера. Из дигара арадаьннадар 13 ди хьалха. Сиха додаш во бир 3852 миль иикъ. Царех 1609 миль ша бола моттагаш яр. ХIаьта 1200 миль дукхача шерашка lайна ша бар. Къилбаседа полюса географически точка тlа торжественно хьалъаьйир СССР Пачхьалкхен байракх. Из событи цига дакъа лаьцараша хетайр Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара.

Духьал деттаденнача кемаша «Арктикага» моаршал хеттар lаьхъяь кхозза гудокаш еш байракх традиционни Iоухийташ. ХIаьта Кольски залива цу хана ирабаьннабар городе баха эзараш нах, майрача мореплавателий доттагlий, таргарбараш.

Притале хилар КПСС Мурманскн обкома хьалхарча секретара В. Н. Птицына, КПСС ЦК Отдела заведующе К. С. Симонова, СССР форда флота министра Т. Б. Гуженкое, гlишлошъерий бригадера Социалистически Къахьегама Турпала А. Я. Сафронова, атомохода комсомольски организаце секретара В. А. Бетиева, кхьчар къамаьлаш а деш митинг.

Митинге дакъа лаьцараша массаза раьза а волаш моарфала письмо дахьийтар КПСС ЦК Генеральни секретарага, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателага новкъост Л. И. Брежневга.

ЛАЬТТА ДИКА КИЙЧДАР — ХЬУВКЪАМА ЛАРД

Хьатlакхаьчай республикерча юрта боахама къахьегамхой балха бехктохаме йола за — ялаташ чуйийначара лаьтташ оаьдалгеи пятилетка кхоалаглча шера хургдолча ялата лард йоллилгеи.

Районашкен боахамашкен Iалама хьелаш тайп-тайпара хиларо специалисташкера дlалеx, агротехнически мероприятей комплекс цу балха юкъе уйла яьи ховши йоалаелга. Ховш да дика оахам даьча лаьтта агротехнически кхыча балхаша дикаглa пайда дулга. Оахам да деза лаьттан дикал-вол, пуних йоалла тlоадал, тlаьнна йоархl лоархlаш, дlаюча культура «ловмаля» пуйна эшараши, хlаьта пул хьалха хинча культурен а лоархlаш. Зокай Iалама хьелашка хьежжа да деза оахам.

Хьожаргда вай республикерча зонашка оахам дара ше-ший тайпарча хьалашка.

Йовхьал латтача зонай гlуж увча лаьтташ тlа деш дола оахам хила деза мича эрозех уж лорала лаьрхla. ХIаьта иштта лаьттанара тlоадал Iовеи из кхом беш дlакхийтен лаьрхla. Цу хьале дукхаглча лакъе болх бе беза эрозеиа дукъал оахам дара лелаеча орудеех, оахам цамциловккхатта ма-хулла кlезигаглa а долаш. Опыто хьахьокх, мича эрози хулача лаьтташка йохаршца оахам дарал пайданеглa дукъьал лаьтта тедаш из кийчдалга хилар.

Лаьтташта хий деттача зонашка, хlаьта иштта кхоачам болаш йовчаш хулача зонашка а (лоамашта юхе) лаьтта кийчдалга хила деза цуи хим-физически свойствош дикаглъе лаьрхla, деш дола оахам юкъ-юкъе кlоаргаглa а деш.

ТоIадалара тlера долча лаьтташка дика уж цамцалоахаш болх бе беза, оахам деза хаина.

Центральнии Тирка дlатlаоттачен зонашка къаьстта теркалде деза лаьттан структура лоралгеи толхачара ич меттаоттадалгеи, иштта тlоадал Iовелга. Цу лаьтташти дукха обработка е ягlац.

Дукха тlоадал йолча лоамий зоне керттера мероприяти хила еза — хина эрозецара къовсам, лаьттах дукхаглa мух хлетаргбола хьал.

Республикерча ерригaча а зонашка лаьттанца гlулакх дара балхаш массаза а хила беза йоархlашцара, пазарашцара, юртбоахама культураштa зе деча хlамашцара къовсам.

Нагахьа санна гурахьа я бlаьста а дуъ ялаташ дlадолаьрхlача царел хьалхаглa хинараш ка бола ялаташ, фийтабобови, бобозлакови смесаш яле, цу культураштa лаьрхla лаьтта ах-пара хьасане кийчде деза. Фу яхилга да из? Хьалха дlайийна культура чуийна йоаллаше нохарашца оах лаьтта, 20—22 см. кlоаргал а долаш. тоабу цуй лакхера тlоа, хlаьта цул тlехьаглa ду гlулакх — цlеначa пара деча бесса ду: хьалаша цlадеххача бесса — е лушильниккаша цамцалоаккхалга, е культиваши, е макхи боаккхалга, е катокашца тоlаделга. Ах-пара лаьрхla оахам деш хилча йоархlий керда Iолийгаь ги лаьттaшна кlал додa, хlаьта оахама кlаьъиллар, дlирг тоха дага дар лакхе хьалтlадоал. Цудухьа йовчане ахка хилча йоархl чlоаглa деглайоаглa, тlаккха лакхехьарча тlоана дlахо беча балхо уж йохаю.

Нагахь санна, бахьан этта, гурахьа дийна ялат е кхийола культураш чуийца йоаллашехьа оахам де вlаштlехна ца доале, цунна хьалха лаьрхlа лущени е еза юхаш йохкена тlоа цамцабоаккхаши, тlехьаглa оахам де деза.

Ховш да, ялат чуийца мукъадаьннача лаьттанцара тlоадал Iн а хулаш, сиха кlезигтлулга. ТоIадалара тlера долча лаьтташка ялат чуэран оахам даран юкъе массехк ди делча цу лаьттан лакхера тlоа чlоаглa вlашагlлатт, дуй цамцабоалар сиха дов. Цига даь оахам галаш йолаш хул дlахо кийчдулуш хилаш. Цунца йиса тlоадах сиха дlа а ьые, культураш еша вешествош Iовеш йола микробиологически процессаш сов. Цудухьа, дерригача кхай тlа лущени елга дукха пайданеглa да, цхьаь даькъа тlа оахам а даь, дисар тlехьдаха оахаргдолаш дутачул.

Хьалхаглa кхайна лущени елга — лаьттанцара тlоадал соцаеш лакхерча тlоанашцара йоархlий ги тlадалийтаран лаьрхla гlулакх хинна ца Iеш, тlехьаглa цу лаьтта деча оахама дикал лакхъеш бола болх а ба. Дискаш доаккхача орудешца лущени 7—8 см. кlоарга хила еза. Тlехига яьча лущена кlезига пайда лу.

Тlехьа хьача культураш (хьажкlаш, гиндаргаш, баьцовгlаш, к. кх. дl) чуийна йоаллашеьа, уж хиначa кхашка гурахьа дуача ялатaшта лаьрхla, нохарашца оахам де е тlехнехьара оахам кийчду балхаш де деза. Цу кхашта ду гlулакх да деза царех йоаллача тlоадалгеи йоархlаглен хьежжа. Оахаш боле тlоа тоьал тlоадал йоаллашш, нохара «отвала» тlа йохаши, иштта макхаш товлуши бале цу лаьтта нохарашца оахам ду 22 см. кlоаргаду. Нагахьа из тlоа бекъеи оахам дича галаш йолаши нуле, ига кlоарга оахам ца а деш лакхехьара лаьтта кийчдеча дискови е дlамигача нохарий орудешца кийчду уж кхаш; оахама кlоаргал 14—16 см хила доаглa.

Опыто хьахьекха хьажкlашта, свеклашта, цу тайпарча кхыча а культураште тlехьа гурахьа кlа дlаде лаьтта кийчдеш хилча, йоархlех цlена долча кхашта, тlера обработка елте оахам дарал эсалаглa ца хилар (лоамашта юхерча зонай хьалашка). Ехъа гуйре латтача хана иштта кийчдаьча кхай тlара довла ялат оахам даьча кхайтlерчул 4—6 центнер дукхаглa хул. Хьуакъам лекабалара бахьанаш да ялат дегlадоаглача хьалхарча хана лаьттанара тlоадели цуинара из дегlадара эша кхьдола хlамаш тоадениилга. ХIаьта из гlулени деш дlадоадар вешта додачул 1,5—2-зза кlезигаглa а хул.

Дозал долча дискови нохарйин орудешца оахам кийчде деза пожниевой культураш дlаюча кхашка а. Цо шийн ханнахьа кха а кийчдайт, хlаьта лаьттанцарча тlоадалах дикаглa пайда эца торо а хулийт.

Босенаш йолча лаьтташка деш дола оахам пхоаргlа де деза. Цо новкъостал ду йоачашка лаьтташ ца дохадийта. Цу лаьтташка тlехнахьа еча обработка лоадама пайда лац оахамо дучунга диллача. Центральни зоне яьча опыташа («Грозненский молочный» совхозе) хьахьекхад, дозал долча дискови маккхашца кийчдаьча кхай тlера даьяна гурахьа дlалийна кlа, оахам даьча кхай тlерчул 3 центнер кlезигаглa долга (хlара гектара тlара). Цу маккхашца лаьтта кийчдаьча кхашка вешта кийчдаьчул кlезигаглa тlоадал а яр, хlаьта дукхаглa йоархl а.

Хайча бакъахьа долаш да, АКП-2,5 яха агрегат республикерча зонашка лаьтташ кийчдеча дика лоархlаш йолга. Цхьа чакхъяларца цо кхоачашъю йиъ операци: тlехнахьара лаьтта цамцалоаккхалгеи, 16—18 см. кlоаргал долаш тlоа кlалхара хьетадалгеи, из нийсбелгеи, тоlабелгеи. Бакъда, вlашта шоза цунца оахам кийчдича йоархlаш а Iов, лаьттанцара ялата эша хlама а кlезиглу. Цудухьа цу агрегатех пайда эцалга хила деза аргlаглa: цкъа боал тоссача нохарцех, цкъа цу агрегатацех. Уж агрегаташ вай промышленносто арахецаши республика массеча зонашка пайда лургболаш я.

Iалма яххача бесса лаьтта кийчдаро (агротехника кхыдола гlулакхаш а деш) ялатий лакхара хьувкъамаш дахеи, цунца цхьана лаьтта къа ца далийтеи торо лургья.

А. ЦУРОВ,
республикански юртбоахама опытни станце отдела заведующи, юртбоахама Iилмай кандидат.

ВАЙ ВАХАРА КЕРТТЕРА ЗАКОН

ХIАРА САГАГА ДIАКХАЧА ДЕЗА

Ленина орден делаеча «Грознефть» яхача производственни объединена чуйоагIача бурувтохара балхий Грозненски управлене коллектив, деррига советски халкъ а санна, йоккхийчен лоархIамечен событега ла. Къахьегама хьинар айденна, производственни толамаш доахаш цIахъайоди из Сийлахь-йоккхача Октябрьски Социалистически революцие 60 дизара.

Керда хьинар чудоссадаьлла тха мехкдаьтта лохарий дегаш айдаьд КПСС ЦК майски (1977 ш.) Пленума решенеша, цига новкъ Л. И. Брежнева яьча доклада. Управлене ерригача производственни коллективашка чIоагIа хьинар айденна юкъ СССР кердача Конституце проект.

Из болх оаха дIаболабир гуччахьа партийни, комсомольски, профсоюзни собранеш а ец. Цу собранеш трибунашкера массава раьза а волаш хьахкайкадора шоаш проект къобалъеш хилар, цунах лаьца предложенеш тийлар.

Проект эттара хьалха юкъа дIайолалуча хина управлене ерригача структури подразделенешка 29 группа вIашагIъеллар СССР Конституце проекти КПСС ЦК майски (1977 ш.) Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара новкъ Л. И. Брежнева яь доклади Iомаира.

Партийни комитето цу группашта кулгалле оттабир управлене кулгалду боккхой — керттера специалисташ.

Занятеш дIайолаялале хьалхагIа (укх шера юкъ бетта хьалхарча кIирашка) партийни комитето группей кулгаллой инструктивни семинар хилар. Цига методически хьехамаш делар «Керда Конституци оттаяза яргIоннаш хIана эттад дола», «Социалистически демократи шерьари кIоаргъерка», «Советски граждани бокъонаши декхараши» яхача темах лаьца хьалхара кхо занети яра.

...Балха ди чакхдаьннад, хIаьта а проходной йолчахьа баха сихбенна хьувбаш производственни гIулакхаш дечу база боллой. СССР Конституце проект Iомаеш занятеш дIайолаеннай цехашка. Уж хуж группашка: буровой площадке, механически мастерске, проектно-ремонтни цехе, дефектоскопе службе, электролабораторе.

Цига занятеш кулгалдеш ба — управлене керттера энергетик В. М. Карапетьянц, база начальник Г. К. Винокуров, инспекторан В. И. Кулебякинин В. А. Сидельяйкови, стропальщик И. Г. Куксов.

Массане лакъа йовзаш, чIоагIа уйла тIайохийташ лел занятеш. Шоашта хетар оалаш дIа-хьа дагабуъа вах, лоархIаме предложенеш тел цар.

Занятий чIоагIа сакъердаме чакхъяьлар Г. К. Винокурова группе. ХIанзара Конституця тIайпачул тIехьагIа вай мехко хьабена боккха никъ це бувцаш, цо хоам бир, цу шоазткъа шера СССР-е кIоаргга социально-экономически хувцамаш хинна Iилараx. Из долла хIама цо кхетаме хьахьеккар Нохч-ГIалгIайченера масалаш а кхувлаш.

— Кхо эзар сарта цIи йолаш хIамаш араехеш вайцига хIаьз. Промышленносто араеннаш хIамаш доазол дехьарче 30 паччахьалкхента йоккхе кхуьйт вай республико. Дукхача союзни республикашта тел грознекски мехкдаьттех мехкдаьтта продукташ. ЗЪ городе кхуьйт Нохч-ГIалгIачев хьу, дукхача городашка — машиностроене, консерви промышленносто продукца, его из хIамаш, — белгалдаьккхар Георгий Константиновича.

Лаьдуьгlарий теркам тIеозар укх тайпарча ховмо а: йисла-гIча пятилетке вай республика юрта боахамга дIадахийтад 380 миллион сом. ИттагIча пятилетке — 540 миллион сом.

Группа кулгалхочун дувцаро. Конституце проекта статьяш ишхаро массаза а из юкъача хьинаре лакъа лаца дог оттийт базерча боллой.

Опыто хьахьекхад, Конституце проект Iомадю группаш къахьегача коллективашка вIашагIйоакхар чIоагIа пайдана гIулакх хилар. Группашка лелдугIа ухараша кIоаргагIа Iомадир из документ. Эзар гаргга мехкдаьтта лохарех латташ яр аудитори.

Вай мехка Керттера Закон кIоаргагIа Iомадира шерагIа дIадоззайтара дукха балха тайп-тайпарча формаех методехи бизза пайде эна гIерт партийни комитет: укх декошка къахьегама коллективашта юкъе беседаш, докладаш, политинформацеш ец, лекцеш ешаш за 100 совгIа агитатор, 58 политинформатор, 36 лектори докладчики.

ТIа-тIа боккхагIа политически практически лоархIаме хулаш доагIа СССР кердача Конституце проект юкъилга. Цо чIоагIа гIо ду мехкдаьтта лохарий производственни общественни хьинар айдара.

СССР кердача Конституце проект юкъилга Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизара еча кийчонца айкха цхьана тар а деш, тха партийни организаце шийна болх вIаштIехьбоах практически декхараш толаме кхоачашдара мехкдаьтта лохараш оарцагIбаха шийга йиш хургйолча тайпара.

СССР кердача Конституце проект юкъача юкъагIа тахан керда творчески хьинар чудоссаш хилар холу управлене ерригача къахьегама коллективашка. Шоай социалистически декхараш ханал хьалха кхоачашде гIерташ ба мехкдаьтта лохараш.

Управлене коллективо ханал хьалха кхоачашъяьй иттагIча пятилетка шолагIча шера ворхI бетта программа — планагIа 13060 метр тоха дезаш хинна буруя 14762 метр техад. Ях леладерашта юкъе хьалха латт начальник новкъ. Х. Д. Гадаев парторгупорг нов. Л. В. Виснигушев волча 97-ча, начальник нов. В. Ф. Мельников, парторгупорг нов. Ю. Н. Глущенко, волча 130-ча, начальник нов. В. И. Анненков, парторгупорг нов. С. М. Дудаев волча 135-ча, кхача буровой, бригадай коллективаш.

СССР Конституце проект юкъарен Iомаяри массе оагIорахьера болх це чакхбоаккхача хана цеховой партийни организацеш партийни группашеи, хIара коммуниста, управлене, ерригача коллективо керда кхоачамаш лохаргдола, къахьегамна творчески вIъ лелабергболя буруя тохарея выполнения балхий эффективности дикали дIаюо лакхъергйола. Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара сийна мехкдаьтта лохараша тIенйна декхараш толаме кхоачашдергдола гIулакх де гIерт партийни комитет.

В. БЕЛЕЦКИЙ,
бурувтохара балхий Грозненски управлене парткома секретарь.

ДЕЗАЛА ЦIЕРАГIА

Редакцега цхьа хоам бе безам ба са. Оаха тхой дезала юкъе йийцар СССР кердача Конституце проект. Тха дезалхоша из хоза хеташ хьал а лаьцар. Из проект юкъача ви-къа хьийр тхе дезалцарча лоро, инженера, хьехархочо, аз — къахьегама ветерана. Тхох хIаранена цу проекта тIа корайир тхоашта лоархIаме хета статьяш. Дезал вIашагI а тхе яьча цу собрание аз дийцар капитализм йолча хана вах мишта бахар, паччаьхь Iаьдал долча хана наьха хиина кьал. Цу хана цхьа кьам вокха къаманна барт боллаш ца аахийтара моллагIа а дора хьалдараша. ЧIоагIа хоза хетт сона аз дIадаьнна, аз ха кхы юхайоагIаргйоацаш.

Се дезалхоша цхьан бартана йовх: «Советски Iаьдал дунен тIа эттара дикагIа доал Iаьдал да».

З. ТАМКАЕВ,
Курчалой юртара къахьегама ветеран.

ТIЕХЬА МЕЛ ДИСАР ДIАДАККХА

Хоаз ха я вай дахар. Вай мехка миссел шийрамзе вахар хьакхоллара мел эша, тороваш йиьча цIенккх а цхьанне мехка а хиннаш. Цудухьа гIоза да советски наьха вахар, из лекхагIа боараига долаш вай шерра юкъаш йолча СССР кердача Конституце проекто.

Цхьабакъда, хала хете а, тахан а тIехь вайна юкъе нийслу дIаяхача замах юхедисса найрча гIулакхаш хьаллоацараш, вай боадоне юкхеIехьашка узвараш. Сона хетачох, цу воча ваммадех эттара найрчагIъерех наI я цхьаццаболча дааша-йоашоша шоай бераш, къаьстта йоIигашка, дешнйтара ноакъерле ец хилар.

ХIаьта дувца ца эшаш дика хош да школа юкъе йоацаш кхуаш воагIача сага бенна кхетам биза хиза йиш йоацилга. Иштта хьалкхийнача кагирхоза кхиметтале зуламхой хиче моттигаш а кIезига яц. Цудухьа геттара вийса да кхуаш воагIача сага коммунистически кхетам балара гIулакх пиичахьалкхен, ерригача общества гIулакх да яхилга.

Массанешта сил совгIа лаьна хIама да хIинз а гIехь кхалкьа боккъонаш IотIоэ гIерта нах вайна юкъера цIенбаь дIабаланза хилар. Урдош дахар, дукха вотий кхувлар, кхехаи бола мехкарий махре ахийтар, кхиметтел визагIа а уж удабар... Вай заманца царел кIезигагIа тарлуш дола хIама хьалахь йиш яц. ТIакха вай, коммунизм лаьхкаллаш боахкачи советски наьха барттайнача общество дахараца, мишта лоарга уж санна бIеха гIулокхаш! Цудухьа сона бахъаьа хет Конституце проекта тIарча «СССР граждани керттера бокъонаш, парчIатонаши декхарашии» яхача ворхIагIча керта тIе доагI-доаттIача ер дешаш тIатехача: «Массане юкъара юкъера дешар Iомадара новкъарле ец йола нахи дIаяхача замах юхедисса найрча гIулакхаш хьаллоаттадераши уголовни бехктоххаме оза боагIа».

М. ОЗДОЕВА,
республикански туббольница медсестра.

ЭСТОНСКИ ССР. Вырускишурий прадуктай комбината партийни организаце шерра дIалолаьа СССР кердача Конституце проект юкъилга. Керттерча ЗаконагIа йола лекцеш беседаши пропагандисташа айхха юз пятилетка юбилейна шера коллектива хьалхашка латтача декхарашца. Цунга хьежжа предприяте къахьегамхоша къахьегам дикагIа вIаштIехьбаккхарах цун овсарле лакхъяри тIаерзаш. Дукхагiа предложенеш тел. Цар массане а деш ду Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара сийна тIайна социалистически декхараш дака кхоачашъдерг хилара.

СУРТА ТIА: партийни организаце секретарь Келлер Лууле (аьрдехьара вар) комбината болхлоща СССР Керттерча ЗаконагIа йола беседа еш ва.

Э. НОРМАНА сурт.

ТАСС фотохроника.

ЕрригIа шоай тоpoнаш оарцагIъяьхай Назрановски быткомбината болхлоша укх юбилейна шера плани тIайна социалистически декхараши ханал хьалха кхоачашдара. Цунга хьакъя дика да цар доакха къахьегама толамаш а. Валова продукци ара а хийца из мьахала йаккхара ворхI бетта план 163,5 процент кхоачашъяьй цар. Заданеч совгIа ара а хийца мьахала яьккхай 4200 сома мьахьа тайп-тайпара продукци. Тlейна хиина социалистически декхараш а 102 процент кхоачашдаьд цар. Декхарех планал совгIа араеца лаьрхIачух 2200 сома мьаьа дукхагIа продукци ара а хийца мьахали яьккхай.

Быткомбината цехашта юкъе дьржача социалистически яхье хьаллалтташ я Х. Измайлова кулгалдеча мебель кийчъеча цеха коллектив. Цо ворхI бетта план 194 процент кхоачаш а еш, хIанзалехьа дикка тIехьхоачашъяь бархI бетта задане а. Паччахьалкхен плани тIайнна социалистически декхараши тIехьхоачашдеш я Л. Мальсагова Х. Нальгиева керте латтача сахьаташ товдеча, вьшка сеткаш, кое наIарапi еча, кхаха баракъеш а деш ремонт еча цехий коллективаш. Цар ворхI бетта плана 115—122 процент кхоачашъяьй. Планал совгIа кийчъяьй дукхача мьхера продукци.

Юрташка бахача наха бытовой гIулакхаш дара плана а толамца кхоачашъяьй комбината коллективо. Планал совгIа юрташка бахача наха 500 сом мах бола гIулакхаш даьд цо. Наьха хьашташ дизза кхоачашдара, цар беха боаккхаргболаш гIулакх це нийсалийтара хьинаре хьахьег комбината болхлой. Шоаш доакха къахьегама толамаш цар хетаду Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дузача дезача цIейна.

Шоай новкъостащта хьоахам телаш къаьстта дика къахьегаш ба укхаза хIамаш тегар Цолоева Зина, баракъаш доадар Арсельгова Рукъет, кхыбараш. Цар хIара сменагIа норманаш 115—120 процент кхоачашъю, шоаш хьаду баракъаш дикен тIехдикен мара а ца хулийташ.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара вьттехьа) хIамаш тегар З. Цолоева, хIамаш тегача цеха заведующий Л. Мальсагова, баракъаш доадар Р. Арсельгова, быткомбината директор М. Картоев тегача баракъага хьежаш ба.

И. ПЛИЕВА сурт.

ХАНАЛ ХЬАЛХА БУВЛАРАШ

Малгобекерча буровойнта юкъе эттара гаьнагIен кIоаргагIен лоархIаш я номер 934 йола буровой. Буровой балхий сахьата Тийрка довкъашка гIолла никъ бе беза вахтоев автобусина цига баьха ухача наьха. Атта дац хIара денна никтта гаьна дIаахаза а болх бе а. ХIаьта, проектах цу скваживе тоха деза 5100 метр кIоарга буруя. Цул совгIа нийслу кхийола халонаш а: материал, къаьстта турбаш ца тоьаш моттигаш куа, из дIадаьлча, даьттаи кIоаргалекошка вIалла дога доацача халоа дукъал отт Iаламо халонаш а.

Цхьабакъда, цу халонеш бIу къожа баь тIехьашка балаш мехкдаьтта тохкараш. Цар сизо, хьинаро сизагIа «никъ байт» бурога лаьттен кIоаргалонашкакьа, сизагIа гучадекха гIерт уж Тийрка довкъайкара ноача доатор.

Къаьстта а хьинар айденна къахьег мехкдаьтта тохкараш укх шера. «Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизарв хьакъехьарча» КПСС ЦК совнина жоп а луш шоаш тIайна декхараш сийленла кхочашдара деррига хьинар, низ тIа бахийта къахьегаш ба уж. ХIаьта, зIамига дац Октябра 60 дизара юбилей сийна буровой коллективо тIейна декхараш а. Графиках декабрь бетта йисте а яьккха дIаяла езаш йола из скважина бутт хьалха. 7 ноябрга, буруя теха яккха, буруя тохара шера план 22-ча августе кхоачашъе (из план кхоачашъеш тоха деза буруя 1150 метр да). Буруя тохара сухал бетта 6 метр тIаккхетийта, 20000 киловатт сахьат электроэнергии 600 эзар сома кхийоле материалаши кхое лаьрхIад цар.

— Кхоачашдерца оаха из декхар. Барттайна, шоай декхар довзаш. Говзали опыти йоккхи болаш, моллагIа тайпа уж яле а халонех ца кхераш къахьегаш болча нахах латтача бригада,—яхаш дувц шоай коллективах буровой начальника Тюнйков Владимир Мойайловича. ХIанз хьалех оаха тийрка довкъий къайлеваш. Хьалха а дийнад мехкдаьтта бахьеше латтача къовсаме котт.

Из бакъда. Цул хьалхагIа я яьхай коллективо къахьегама коталонаш. ХIаьта царех наI яр шн шу хьалха новкъост Тюников кулгалде вахача хана номер 908 йолча буровойна буруя тохача тIехьа юсаш хинна из бригада хьалха латтарий мутIаре а йоалаш. КПСС XXV съезда хьесахача денокка цу буровойра мехкдаьтта кIеж тохийтар. Бакъда, из къахьегама кoтaло хиина Iапар. Дукхача шерашка тIехьаюсаш дьаенача бригадацара нах цхьа ший тайпара хувцабелар шоай никах, торонех бIубелар нар кхы а церха толамаш лахара.

Цудухьа тамаш ерга а дацар 1976 шера мае кхы а дикагIа болх беш цар кердеча — номер 934 йолча скважина буруя тохийта дIадоладар а. ХIанз цуина буруя тохача графиках дукха хьалха уж болгIаш хилар а. Иттех метраш мара йисаш цар шера плая кхоачашьара. ХIаьта скважина кIоаргга 4660 метрга дIакхаьчай. Атта дац скважина пазал кIоаргъелача обсадни колонна чухийта, цементаж е. Бакъда из декхар а сийлена кхоачашдаь дIахо а даьттан тIоанаш теда болабеннаб уж хьинар дола ех. Ала деза, буруя тохара, сухал лакхъь Iаш цу бригада мехкдаьтта тохкараш. Цар къовсам лоаттабу материалий кхойбара, буруя тохарга дIабода мах лохбара. Буруя тохарга дIабода мах лохбарах дIадахача шера 95 эзар сом кхоадьд цу бригадо. Цу коллективо болх бу «ХIара балха денна-дикала Знак» яхачеи, «Уллув къахьегарех цхьаккха а тIехьа ма-яисийта» яхачеи девизех. Цуная боккха пайда а боал. Ерригача управлене гIолла хьалха латтарех ваI я дIаха из бригада. Цу коллективана сийна айльар цIе байракх управлене дукха ха йоаццаш.

— Бурувдеттачуя атта йоаца говзал дукхаезашна нах ба укхаза къахьегараш. Уж ба толамаш доахараш, йоах Владимир Михайловича. Царех ба са гIончаш Бочаров Александр, Баталов Зиутдин, Резников Геннадий, Прошин Николай. Шоай балхах дика кхеташ, шоай опыт говзал кагирхошта камаьрша дIателаш къахьег нар. Цар гIо а деш дика буруйшикаш хиинаб Мамергов Сережаи ЭсмурзиевМахьмадали. ХIаьта, белгалдаккха деза тха бригада болх тоабара мастера, СССР Лакхехьарча Совета депутата Эсмурзиев Шарпудина дукха къахьегаш хилар. 1955 шера деш бурувдеттача болх беш хьавоагIача Шарпудина опыт йоккха я. Цо из дIаду коллективана, къаьстта а кагирхошта. ХIаьта, иштта но царна юкъе бу кхетама болх а, СССР-а Лакхехьарча Совета сессе лакъалоацаш хинначара ше цIаьвеча цига дийцача боккха лоархIам болча хIамаех. Новкъосташта ше дувцаш, цо белгалдаьккхар КПСС ЦК Генеральни секретарь новкъост Леонид Ильич Брежнев СССР Лакхехьарча Совета Президиума председателалла харжар сесса доакъашхоша дувцилга доацаш селла боккха кхаъ хиина тIаэцар. Iалаьмате чIоагIа дог гIоздоаккхаш бола боккха кхаъ хилар пох беррига советски наха санна, тха коллективана а. ХIаьта дог тIара къоабал еш Iомаю оаха СССР кердача Конституце проект. Дика проект я из. Цу боккха лоархIам болча документо кхы а дикагIа къахьега хьинар айдарца керда толамаш латера яхье баьнаб тха мехкдаьтта тохкараш,— чакхдалийтар цо къамаьл.

Цул доцц бакъде гIерташ санна, буль сигаленгахьа урагIа бахи латтача буровой киэ бола двигателаш кхестеш лаьттан тIоанаш теда доладелар бурув.

Юха я дIайолалар дошлаш къонахчули долча наьха къахьегама вахта. Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара сийна йола вахта. ХIаьта, из вахта дIахьоча коллективна кулгалдераш ба коммунисташ, Къахьегама Шеча Байракха орденаш лелаераш новкъостий Тюников Эсмурзиеви.

Цхьабакъда, из цхьа бригада хиина Iаш Тийрка довкъашка бурув деттаи. Уж атт я. Цар массане а къовсам лоаттабу укх юбилейни шера 24 эзар метрал дукхагIа бурув тохара. Цу тIехьа цар ка йоал. Укх шера ворхI бетта ялан ханал хьалха, 16 июле, кхоачашъяьй МагIалбика бурувдеттараша. ВорхI бетта планал совгIа техад 1200 метр бурув. ХIаьта, шу лоладеча деи теха бурув 13400 метрал дукхагIа да. Шера планагIа шиъ дIаяла езача пар дIаеннай йиъ скважина. Царех шиъ мехкдаьтта кIеж теха я. Иштта дакха да техникоэкономически хьокхамаш а. Дукхьал ялх бетта планал совгIа 490 эзар сом пайда баьб управлене коллективо.

Уж толамаш доахача хьалхалатт Ленина орден лелаю Халзиев Микаил, Галаев Iийса кертte латта бригадаш. Цар хIанзале а кхоачашъяьй бархI бетта план.

Цхьабакъда, карагIаьннахоах кхоачам баь Iеш ца советски сага оамал. Цудухьа ба МагIалбикерча бурув тохара балхий управлене мехкдаьтта тохкараш кхы а керда коталонаш иха лерхIаш.

Ю. КУРСКИЕВ.

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома
V пленума решенеш кхоачашъеш

МУРДИЙ ТОАБАШЦА — ЛИРА КЪОВСАМ

«В. И. Ленин ваь 100 шу дизарга» КПСС ЦК-ас араданкача тезисаш тIа аьннад: «Идеологически къовсаме моттиг яц нейтрализмаца е компромиссашта».

Цхьабакъда, ширача замах юхедисача воча гIулакхашца, къаьстта а дынах юхедисарашца, къовсам лоаттабе безац аьнна хеташ интеллигенце цхьабола вижалаш нийслу вайна хIанз а, хIана аьлча, йоах цар, бахача наьха образовани, культура, духовни уйлаш дегIаахарга хьежжа ши-шегIа дIадаргда уж. Иштта хетар доккха гIалат да. Вай парте массаза а къовсам лоаттабьб дына идеологена духьала. «Социалистически пролетарната партега диллача, — яьхад В. И. Ленина, — частни гIулакх дац ды, цудухьа дынах тешар санна долча сакхетаме доацача, баьдеча е знжийча гIулакхашца из бе-башха йоацаш хила а ягIац».

Вай мехка социализм котьалларца дIаяьннай ды лелабара йола классови база. Беррига вай мехка санна Назрановски района а кIезигбеннаб дынах тешараш, дахла гIулакх [illegible].

Партийни организацей кулгалца ширача замах юхедисача воча гIулакхашца лоаттабу къовсам чIоагIбьб юртий къахьегамхой депутатий Советаша. Атеистически балха дикагIа йолча формаех паI шоаш хилар хьахьекхад партийни советски организаце района ерригача юрташка хеи-ханахьа еш йолча граждани сходаше. Сходашка хуаш ширача замах юхедисачи воча гIулакхашца, дын тоабашца, урдув дахарца, пхьа лехарца къовсам лоаттабара дешаш. Юртий ерригача Советашка вIашагI а ена чIоагIъяьй дына культах доло законодательство кхоачашдара тIадерзадаь гIулакхаш чакхдоахача исполкомашта гIо дара комиссеш.

Ширача замах юхедисача воча гIулакхаша къовсам лоаттабара, бахача наха атеистически кхетам балара дика опыт Iоаьай Долакха-Юртен БурокIалхами юртий Советаше. Мурдий тоабех болча дын гIулакхаш хьаллоаттадераша ца дезашехьа а цига касткаста моттигаш нийслу урдув доацаш мехкарий маьре ухаш, дIадаьнад пхьа лехилга, зуламаш. Дына культех доло законодательство кхоачашдара дешашта йолча комиссе членаша БурокIалхарча пенсионераша Темирханов Тухаием Ужахов Юнадаси юрта эттара хьалха шоаш мара дIадоладир цу деша цкъа санна дуккхаз а гулъенача граждани сходаша яь решенеш кхоачашъяра гIулакх — цу шийне а, шариIатен Iадатен хьехамаш теркал а ца деш, урдув ца доаккхаш пайдана мел доацараш ца леладеши, шоай мехкараш дукхабезача кагийча нахага маьре яхийтар шоай ши йоI — Раян Фатиман. Барттайна пхьа деза санна бахь цу юрта 11 къаьнах бола нах.

Цхьабакъда, халахете а, юртий Советашкара цу тайпара комиссеш геттара мела я, е вIалла болх беш яц. Укх тIехьарча хана юрта активо мела хилар, дына культех дола законодательство кхоачашдара комиссе, интеллигенци, юрта Совета депутаташ дIа ца хьажар бахьан долаш шоай реакционни гIулакхаш геттара сихалъд Аьлти-Юртарча Кунта-Хьажий мурдех болча наха. Мурдий тоабана керте латт шерашка диллача къаьна вале а, ше леладеча общественна духьаларча гIулакхашка диллача чIоагIа хьинар долаш вола Торшхоев Сайта Дени. ЗаконагIа ца доагIаш цо леладу гIулакхаш мегартдоашилга хIалайтах цуина, хIаьта а вIалла шек а воацаш лел из ше лаьчача наьхьа тIара ца воалаш, административни органашта шийна «доагIар» дарга хьежаш хургволаш ва из.

Цу мурдий тоабех туркхаш ба Назрановски мельзаводе крупчатника помощникалла болх беш вола Мальсагов Берса Беслан, «Назрановский» совхозе болх беш вола Цолоев ИбрахIима Ахьмад, 1925 шера вань мара воаццашехьа а цхьаннахьа балха воаца Халухоев Ховсбота Яхьъя.

Мурдий тоабо, дына дьехамаш а деш, реакционни гIулакхаш леладу, юрта баха нах коммунистически уйлаца хьалкхебара духьале ю, зуламе гIулакхаш наьха вахарера дIаса даллийта гIерт.

Мурдий тхьамадаех ца боалаш шоай бераш пионералла, комсомоле ахийтац мурдаша, царга, къаьстта а йоIигашка дIахо ца деллийта гIерт уж. Масала, Аьлти-Юртарча юккъерча школе деша дагIача комсомоле даха ха йолча 80 берах 45 мурдий бераш да, комсомоле даха туташ дац. Из да мурдий хьехамах хур. ДаьрагIа волча мурда Р. М. Цолоева сесага — Цолоев Хамимурада Хьанифас хьехкийкадьд: Аз сай бераш дохийтаргдац комсомоле... ХIаьта а эхь хеташ цуина вай халхьо, цу даьхье комсомольцаша а вай мехкарчи кагирхой дикагIа болча вижилаща турпала къахьегаш Iоаяьча общественни фондера шай бераштa теле ахча дIайтде.

Аьлти-Юртарча юккъерча школе завхозалла болх беча мурда Тангиев Салангире Ахьмада бераш а дац комсомоле, хIаьта массаза а дешархошта юкъе кхестаи волча цо задданза дына хьехамаш ду царна.

Масала, мурдий туркха Мальсагов Барса Беслана шоай юртарча, шоай тайпахча А. А. Мальсаговга пхьа боал цун зIамигача кIаьнко цахозш шай зIамига йиIиг йийнад яхаш. Дына тоабанна юкъе ше хьинар отташ хиларах пайда а эцаш «кхелага» деннад из доцш но шийгахьа озабелам бергболга а хоаш, хIаьта цу «кхело» А. А. Мальсаговна наьха санна дукха ахча тIадожадьд пхьа бутарг тахка.

Дын хьехамаш кIирдаьча мурдий тоабий гIоаца хьа а хиина, Аьлти-Юрта шой гIулакхаш леладеш я Кунта-Хьажий мурдех йолча 20 совгIча кхалсагах латта мурдий тоаба. Цу тоабий тхьамадаш ба дыьрагIа болча мурдий Хаштыров Мухажара Хьасанни Дзейтов ИбрахIима Юсапен. ЗIамий — Хаштырова Гинарджьий Мекнен Дзейтова Тахте Залоабани. Цу тоабанна юкъе хьинаре дакъа лоацаш я Цолоева Хьанифа, Хаштырова ПаьтIимат.

Къаьстта кхераме уголовни зуламаш дарах хьалхагIа судаиаш нь ба цхьабола мурдаш, шишша сесаг я цар, лаьтта леладара законодательство телхаду. Царех пхьабараш бувцаргба аз: Гулиев Асланигире Суламбик политически бандитизм лелаярах 1944 шера 59, 59-1 статьяга хьежжа суд яь ва. Цу статьяга хьежжа суд яь ва Гулиев Асланигире Хьасан а. Бандитизм лелаярах 1977 шера чувелла воаллаш ыкха судо 10 шу ха техий Пугоев—Мархиев Султана Исраила. Лечкъорааш дарах судамаш яь ба мурдаш Дислоев Арталий Жабраили Пугиев СаIадалий Хьамзати, цу шийне а шишша сесаг я.

Мурдий тоабашца могаду Iадатеи шариIатен законаш кхоачашде гIертача наьха гIулакхаш, цудухьа уж терлургдац коммунистически морали боарамашца.

Юртарча активо массе тайпарча формашцеи методашцеи хоадамболлаш къовсам лоаттабе беза дына «авторитеташца», юртара нах цар зуламеча хьехама чIалхарбаха, общественна духьала цар леладеча зуламеча гIулакхий наькъаш чIоагIа дехка деза.

А. ТУТАЕВ,
КПСС Назрановски райкома секретарь.

ТIАХЬОЖАМА-РЕВИЗИОННИ БОЛХ

СССР экономически система ларда лоархIаш йолча ССР Союза Конституце проекта иссагIча статья тIа яздаьд: «Цхьанне а бокъо яц социалистически доалахьенах айхха шой гIулакха пайда эца».

Цу тайпара дешаш цхьа бахьан доацаш хиннадац. Уж Конституце проекта тIа даьннад из вахар кIоаргга зийначул. Материальни гIулакхашца общества лелабу никъ техкачул тIехьагIа. Цхьабола нах шоашта болча пайдана общества, паччахьалкхен киса кхоада гIерташ моттигаш нийслу хIанз а.

Цу статьяй уйла яьчул тIехьагIа аз лаьрхIар вайна массанена а чIоаггIа лоархIаме йолча темах лаьца — социалистически доалахье ший мелла лоаттаяра, цуна тIахьожам чIоагIагIа лоаттабара, кагий а доккхий а лечкъораш ца дайтара хьакъехьа дувца.

Вай республикански газеташа бе-бечa ханашка кепасташ арайоах паччахьалкхен рузкъа лорадарах йола материалаш, цхьабакъда тахан а долаш да общественна социалистически доалахье ший метта лоаттаяра хьакъехьа цIенхаштта къамьал дара дола баьннаш.

Дуккхача шерашка Госбанка системе болх баь саг хиларах сона хов, общественни социалистически доалахье ший метта лоаттаяр духьа къовсам лоаттабар фу ягалга да. Сона йовз цхьаболча наха, къаьстта а юрта боахаме, шоай карарча гIулакхех пайда а эцаш общественни доалахьенах кайийтта моттигаш. Колхозашна кредитно-расчетни гIулакхаш леладеча хана тIахьожам лоаттабе бийзаб са шоай доалахьарея юхаауrг ийцан ахча колхозаша лаьрхIача гIулакхашкея кхоч беш дIаухийтий хьожаш. Дуккхаза зийначул тIахьожам лоаттабаьчули тIехьагIа сона гучадаьннад, учета тIахьожама-ревизионни болхи леpттIа лелабеча моттигашка доал дикка делга, зуламаш кIезига хулга.

Укх тIехьарча шерашка колхозий экономика чIоагIъенна ца Iеш, экономикана деш доал дукхагIа карадехад царна. Дикка шерденнах бечa организацешнея шоайлея цар леладу боахама-оперативни бувзамаш. Цу хьалашка тIахьожама-ревизионни болх дIахо эргабаьккха тоабе беза ка хьатIаэттай. Цхьабакъда, цу балха тахапарча боарамо кхоачамбац е боахамашта а, е тIахьожама-ревизионни службана а. ХIанз цхьанна а тайпара тарлуш иц тIа-тIа дукхагIа шерлуш латтача боахама гIулакхаштея дарна лерттIа тоххам баран юкъера юкъмоттиг.

Колхозий гIулакхашта доал делга, цу дакъе социалистически доалахье ший метта дерлайтара тIахьожам лоаттабелга, хIанз латтача хьалашка хьежжа юрта боахама министерстванех моттигерча пун органашта — районни юрта боахама управленештех тIадаьлла. Цхьабакъда, цхьайола управленеш дIахьажац боахама доал во дарца, общественни хIамашк ахчеи лечкъадарца къовсам лоаттабара дешашка, колхозаша боахама гIулакха доацаш довду рузкъа теркал дац цар, цу хIамай цIенхаштта мах бац. Практико хьахьекхад: тIахьожама-ревизионни балха учета отчетноста вIаштIехьа доацилга, хIамаш лечкъаерашта къаьстта аьттув болаш долга. Цу гIулакхо хьахьокх тIахьожама-ревизионни балха чIоагIа уйла тIаяхийта езал.

ТIахьожама-ревизионни болх дIадахача 1976 шера колхозашка дика вIаштIехьбаьккха хиннаб ала йиш йий? Ала йиш яц, хIана аьлча, хьайбаш къе довр бахьан долаш хиннача 1225 эзар сома зенах бехкечарга юха зьатIаккхийтар 93 эзар сом е 7 процент мара дац. Цу тIа а, ахча хьатIакхийтарах юхаметтаотташ хилац карара даьнна рузкъа. Балхо хьахьокх, зенаш тIехьагIа хьатIахкийташ лелачул дикагIа уж дайтаргдоаца гIулакхаш хьалххагIе а чакдахар дола. Цудухьа, хIара денна профилактически болх лелабанза баргбац доал доацаш йола моттигаш товяра.

Боахамашка производственни экономикен чIоагIа дегIайхаш хиларах цунга хьежжа эргабаьккха тоабанза баргбац ревизионни болх, хIаьта цу гIулакха дикагIа хьахаржен кийчбен беза из болх лерттIа дIабохьалургбола нах.

А. БУХТИЯРОВ,
экономист.

ОКТЯБРА 60 ШУ ДИЗАРГА

СОВЕТИЙ IАЬДАЛ БАХЬАН ДОЛАШ КЪОВСАМ ЛОАТТАБАЬРАШ

ОБЛИСПОЛКОМА ПРЕДСЕДАТЕЛЬ

Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дизара нисъболхача денoшка советски наха эррига шоай дегай йовхонца дагалувц граждански тIема халача шерашка, Советий Iедал котдаьнначул тIаьхьагIа тIамо хIаллакбинa боахам юхаметтаоттабеча, керда вахар чIогIдеча шерашка шоай хьинар ца кхоош вай тахана сийрда вахар бахьан долаш къовсам лоаттабаьрий цIераш. Бирсача, къизача мостагIашта дуьхьал лоаттабьеча къовсама юкъе хьинаре декъа лаьца ца Iеш къахьегамхошта дIадоазийтаа хиннад цар сийлахь-боккхача Ленина низ бола дош нек дIакхетабеш хиниаб шоай ирез, шоашта йола пергIато, боньо йоккхинга цар шоай нара хиларах. Вай хийцца але йиц з Советий Iаьдал чIогIдах дIаоттадеча, вай махка социализм хьалъеча къахьегамхоша котале лихар бакъболча коммунисташа - ленинцаша хьинаре цу тайпара болх дIабахьерца хьехинна да аьнна.

Цу тайпарча большевиках ма1 ле дуккхача шерашка ГIалгIай а цул тIехьагIа Нохч-ГIалгIай а облисполкома председатель хинна Горчханов Iисий Iаьла. Из ва Серго Орджоникидзе, С. М. Кирова, Н. Буачидзе, Я. Бутырина, Ф. Махарадзе, А. Шерипова, Г. Ахриева, Ю. Албогачиева, кхыча большевикаша - революционераша хьоьхам а луш, хадданза йоккхо а еш хьалкхебаь гIалгIай коммунисташ Гойгов Iаддал-Хьамид, Зязиков Идрис, Альмурзиев Хьусен, Костоев Бексолта, Мартазанов Зарахмет, Банкаев Махьмад, Чабиев Эгало, Гастимиров Хьамзат, кхыбараш санна болча большевикаща цхьана хьалкхийна, идейно чIогIаьенна дIаэтта хинна коммунист.

1918 шера Коммунистически парте членалла водеча хана ткъа шу мара даланза Бурочешн класс йола школа, тIаккха ремесленни училище йистехьакха, цхьан шера Москве телеграфистий курсашка дийша хиннав Горчханов Iаьла. Из хиннай цун эррига образовани. Кьы мел долчоа революце Iомаваь хиннев из. Подпольни ревкома агитатор, парте подпольни ячейка бюро член, гIалгIай подпольни ревкома повстанчески бIунаш дIа-юза хьожадара гIулакхашта вола районни комендант — из ба цун революционера никъ.

Советий Iаьдала хьалхарча шерашка тайп-тайпарча партийни комитетешта, социальни Iалашон, болхлой - ахархой инспекце, финансий ведомствашта керте лаьттав Горчханов. Цул тIехьагIа иттех шера, 1934 шерага кхаччалца (краевой организацешка балхаш деш тыкха ха ца лаьрхIача) ГIалгIай облисполкома председатель хиннав из.

Партенеи халкъан хьалхашке мел чIогIа бехктоккхаме лоархIаш Горчханов цу доккхача гIулакха тIа болх бе волаваннав дикагIа кхеталургда Советий Iаьдала эггара халагIа хинна уж шераш дагадехача.

Деникинцаша йоаккхь, айха Советски ГIалгIайче юхаметтаоттаеш латташ хиннай, юха хьалъеш хиннай кIайбандиташа йоагаь юрташ. Йоккхийча топпий топри лелхаш толхадаь кхаш нийсдеш, оакаш хиннаб ахархой. Цар зIамига боахамаш вIашагIтохаш кьадеш хиннад коллективни боахамаш. Къахьегама наьха вакаре-лаьл тоадера деча цу дерригача хувцамашта дуьхьал хиннача чурча мостагIашца хала кIийлен тIара топ тека вийна активист дIаволла а вийзав цу зена.

Из дерригa а облисполкома гIулакх долаш, цунга кхачеш хIама хиннад. Кхыметтал ийс сахьт дIаьхен ши сахьт шерал тIий типларех доле дош а облисполкомо лаьрхIа заседани а еш дувца дезаш хиннад. ЧIоаггIа йоакхо а вазаш долча зIамашца цхьана исполкоме каггота дувца дийзад школашка эггара хьалхара детдоми хьалдера ахча мичара дахьаргда яха дош а. ТIаккха хала доллаше а соцам беш хиннаб, промышленность хьалъячера, мелиораци, телефонизаци вчара хенна цу гIулакха екъе деккха, аьле. Ханна, тIехьагIа юхаметтаоттадергдолаш!

Республика центральни архива да цу хенара ши документ. Хьалхарчу тIа яздаьд: «Еза-йоккхача промышленноста наркомага ноа. Г. К. Орджоникидзега. ЖIайрахен чIожа дукха йоакха йоаццаш ГЭС йилла лаьрхIад оаха. Цунна лоархIа турбинаш генераторш хьакхьачай. Из хьалъега бюджета юкъедиxьадар, бакъда кхоа юкъера юзаьлкхай из, ахча тоьац аьнна. Цунга 280 эзар сом доде... ГЭС эш мехкдаьттахоштен ваа-йоккхача промышленноста балхлоштем лаьрхIа йолча курорта, Ерригача ЖIайрахенна а эш из. Хьогара новкъостал дех оаха». Цу кьахета кIал купг яздаьр ГIалгIай облисполкома председатель Горчханов Iаьла ва.

Серго Орджоникидзе кхетаьд ЖIайрахе фу моттиг а. Дагаенай Деникина дуьхьал тIом бе лоамарой-партизенаш гулбеш ше дийнна гIалгIай лоаманче. Кастта кьахча дехара тола луш дайта кхакет. Цу тIа латтача штампа тIа да «РСФСР Совнарком, Москва. Кремль». Цу документа тIера дешаш: «ГЭС-а ахча хьожадолда. Облисполком дехарийна йойла бил бутт балалеьа ГЭС хьалъаь яккха. Шим бетта хьаьль йоккхийла санатори корпус, из дерригa кхоачашдара 230 эзар сом дIадехийта облисполкома бокъо лойла».

Цу тайпарча хIамах тахан вайна башха доккхза гIулакх хетац, е тамаш е яц, хIана аьлча тахенара гIирсаш кхы тайпа боарамаш долаш долендаь. Дунен тIа боккхагIа а низ болашагIа а берех хинна дIаэттача вай махка хьалдаш дола гIирсаш — Байкало-Амурски магистраль, Братски а Саяно-Шушенски ГЭС-аш, дунен тIа йоккхагIа йола атомни электростанцеш. Цу тайпара доле гIирсаш да тахан советски наха доккхал дераш. ХIаьта цу хена? Боккъалдер аьлча, зIамигача ГIалгIайчен лоамашкарча зIамигача чIожа ГЭС йиллар цу хена боккха социальни а политически а лоархIам болаш хIама хиннад. Цудухье цу гIулакха хам баш а йокхо еш а хиннай СССР наркома а облисполкома председатела а.

Уж хала хенаш тIехьашка ютащ, ди тIехьагIа чIогIлуш, тоалуш хьабенаб дунен тIа эггара хьалхара социалистически мохк, хьалха чIоаггIа тIехьейисе хинна Росса йистош, цу декъе ГIалгIайче а йолаш.

ГIалгIай область хьаь итт шу дузача дийнахьа «Къахьегама Iаьдал» яхача газета тIа Горчханов Iаьлас яздаьд:

«Революци яланехьа цхьаккха хIама дацар вай. Школа а Бурочара ши класс йола цаI мара яцар. Медицина гIалгIашкаьа фу а хацар. ВIалла дегIабоагIаш боацаш цхьан болрам тIа латтер юрта боахам. ХIаьта промышленность вIалла а яцар».

Итт шера юбилейга кхаьчача хена, дIаю эзду газето, 22 предприяти, 35 школа, 11 техникуми профшколеи. Шоаза дукхагIа хулаш тIаккхийттад хIамаш дIаюаш доле лаьтташ. Хьайийллай 25 изба-читальни. Арахацача продукцеген конструкцеген дииллача мехка дикагIа ярек лоархIаш хьайра а Наьсарен - Вокзале хьалъяьр.

Иштта хиннад низ болаш лаьттача зIамигача ГIалгIайчен цу хенарча коммунисташа, кхыметтал хIанзарча боарамашка кхоачеш доккха доле гIулакхаш а майрра дIадоладеши чакхдоахаш хилярех хьехулаш хиннар. Цу тайпарча гIулаккех цхьакха цаI белгалде доагIа укхаза. Из да Сунжерча а МагIалбика районерча а колхозний мехкдаьтта Грознена гонахьарчен кхашка хий дехка аьнна Алхан-Чуртски канал даккхар. Шийн балха тIа воллаша а цу гIирса правлене председатель хинна гIалгIай облисполкоме керте лаьтта Горчханов Iаьла.

Вежарашха йола Нохчийн ГIалгIайн ши область вIашагIтахачул тIехьагIа Нохч-ГIалгIай облисполкома председатель ваьв цунах. Цу гIулакха хетаьа 1934 шера 14 марта Грозне хинна Нохчийчен ГIалгIайчени Советий цхьане вIашагIтеха Чрезвычайни съезд хьайийллар а из ва.

Цу хенале Нохчийчен а эррига Къилбаседа - Кавказа а коммунисташта дика дIавайза хиннав тIехдика организатор а наха чIоагIа лоархIаш а хинна Горчханов. Цу хана парте Къилбаседа - Кавказски краевой комитета член, краевой совнархоза председатела заместитель, крайисполкома отдела заведующи волаш балхаш хьалхагIа даь а хиннав из.

Партена а халкъа а ше-цIена большевик хилар дIахьехка волча Горчхановна парте цунах тешаш цунна тIадиллад кхы а доккхагIа бехктокхамегIен дова пачхаьлкхен гIулакх: Нохч - ГIалгIай облисполкома керте оттаваь из.

Вежарашка долча хьамий — нохчийн гIалгIайн — ши область вIашагIтохаче съезде ше къамаьл деш Горчханова аьнад:

«Иштта, вежарашка бола цхьа дезал а хинна дIаэттад вай хIана. Дулхах-цIех дола хьамеш вIашагIтоха вай аьттув балар ленински хьамий политика котъялар да вайна. Дикача гIулакхашца, бакъахьарча хIаммаца дIаьлохкаа деза вай воаш вIашагIтохар пайдене гIулакх долга».

Ше ма-аллара, дерригa шийн низэ хьинари, белза гоазали хьехьъали сарцагIдьякка балхаз чувеннав Iаьла. Шийгара доагIар цIена кхоачаш а деш, покхехьа латтача областа а районий а кулгалхошкара доагIар дизза хьадеташ хилар — из хиннай цун партийни а советски а кулгалхочун дикагIа бола самал. Гоама хиннаб цунна бе-башха ца хеташ, тесса болх лелабеш бола кулгалхой, хIаьта царна дуьхьал къизагIча тайпара къовсам а лоттабаьб цо.

Дика кхетадеш хиннад Горчханове шийна парте тIадиллар мехко а халкъо а мел боккхача лоархIаме гIулакх да. Из дика хоалуш да эггара хьалхарча пятилетка шерашка вай махка доаккхаш хиннеча мехкдаьттах кхоалегIа дакъеи 70 процент бензини Нохчий автономни областе доаккхаш хинна хиларгIа хьежача.

Цу хена областной партийни организаца хадданза хьалхадаьтарех лоархIамегIа дола дош хиннад мехкдаьтта промыслаш болх тоабелга. Эггара хьалха, цу дешашта тIаберзабаьб облисполкомо моттигерча Советий болх.

Цул совгIа, чIоаггIа кхоакхадене хиннад «орташкара гIулаккаш, лерттIа болх беш диннаьц цхьайола кадраш. Школашка а ликбезашка а нехагадецийтара хадданза дуьхьале еш хиннаб кулакаш, моллаш. Цудухьа хьалхайнe эттад цхьакха лоархIаме декхар — кадрашка дешийтара. 1934 шера курсашка дешийташ кийчбаьа 150 колхозе председатель, 200 счетовод, 90 бригадир. Грознен пролетарнато даьи боля бе юрташка вахийтав 150 коммунист, 16 специалист, 40 тракторист.

Цу хена 341 школа, эррига а 1500 моттиг йола 20 больница хиннай областе болх беш. Юрте социалистически отношенеш котъялергахьа лестеш лаьттад гIулакх.

1933 шера аьхки МагIалбика эггара хьалхара йоакха мехкдаьтта хIанк текача лаьрхIа республике вена хиннача Серго Орджоникидзе, Iаламете сиха МагIалбика 100 буровой а оттае, цига город а йилла аьнна хьалхашка оттадаь хинна декхар чуйнна кхоачаадеш хиннад.

Цу шерашка облисполкомо беш хиннача балкага хьежача цу хенара а тахенара а гIулакхаш вIаши тардича дика хоалу мел доккхача хьинарца, мел чIогIа гIулакхаш дог лазаш болх беш хиннав Горчханов Iаьла а цунах тарра бола кхыбола большевикаш а. ЖIайрахерьяр санна ГЭС-аш хьалъйолаьча вай Нохч-ГIалгIайчена тахан хьаьш йола электроэнерги эррига пачхаьлкъе Россе еш хиначул дукхагIа йолча хана, хIара шера итташ эзараш квадратни метраш нах чуIе цIенош, керда школаш, клубаш, больницаш республике хьалъеча хана, цун экономика шерлуш, бахача нахьа вахара хьал ди тIехьагIа тоалуш доагIача хана вай царна чIоаггIа баркал а хоаш вайна дуьхьал уатт цу сийдолча большевикий сибаташ, царна карегIдийнна гIулакхаш.

С.-Г. КОТИЕВ.

ХЬАЛХЛЕ ЛЕЛАЕР

— Саша! йист хул ноккхагIа вола мастер Умалатов СаIид-Махьмад цхьан лохарча дегIара волча сагага, — хьа эггара хьалхара декхар да брак дIаяккхар. Сона хетаргахьа хьа вIаштIехьа а дергда из кхоачашде.

— Дика да, хьожаргва со, — жоп делар болхлочо. Сиха дIаболабелар хьинаре болх. Александра ше «РВД» яхача резаца лоалайр цо-цо хетта дешна моттигаш, хIаьта пневмошлангийца уж цIеза а еш углекисли газа хьалашца юха хеттар уж. Шийн болх дика бовзача цу болхлочун кулгаш кадай лелар. Шийн мудъа ха а лоацъеш цо хьинаре къахьегарах кIаштIехьдьлар производствени задани халал хьалха кхочашде. Цо баьча балха оценка елар ультразвуковой тIахьожама операторо: брак хинна моттигаш дика юха хеттай аьнна. Иштта дика сварочни балхаш чакхдаьнна пхоаш дIаяхьийтар сборочни цехе, кхидола балхаш а шийн ханнахьа чакхдаьлар.

Малав-теш из Саша яхар. Из ва 1965 шера шийн баройтта шу даьлча «Красный молот» заводa мехкдаьтта аппаратура цехе балха веннав Бычков. Школа йистейоаккхашехьа вера из укхаза балха. Цу сахьате из вахийтар заготовкий участка зIамигa прессаш Iомаe. Бийй бетта вIаштта дийшар цо, практика заводе чакх а йоаккхаш.

Деррига зуаш, ха лоаш вола зIамиг сег хоал хетаь тIаьхьар коллективо. Хенал хьалха хьавоалар из балха, массеран тIехьа дIаводар. Йоккха опыт йолча болхлоша болх миштта бу хьежар, ца хоер дIахоаттар, деррига хайначул тIехьагIа мара сатуйар. ХIама зеро, хьинаре къахьегаро шийн беркат делар. Штамповщика говзал карaерзайир цо.

Цхьабакъда, цу тIа а сацанзар Бычков Саша. Цо шийна хьалхашка декхар оттадир кхыйола говзалаш Iомае, масала, кулг-кара а углекисли газа хьалашца автоматически а сварка а Iомаваала. Уж говзалаш карагIаерза цхьана Саша Iомавелар пневматически жIовна тIа рубишка болх бе. «РВД» яхача резаца хетта моттигаш лоадае, уж моттигаш цIенье.

Ше карерзайна говзалаш болх а беш Саша Iомавелар электросварочни балхаш кхоачашде. Цхьанахьа хIама дитанар цо хIоаргга уча из еш, боккхагIа болча новкъостала санна кхоачашдора шийна мел хьехар. Цудухьа цун хьехамчаша а хIама кхоадацар зIамигача сега шоай балха «къайлахаш» вIаьйовлийтара. Иштта цуна нерда говзал Iомаеча дукха закъа хьаьар йоккха опыт йолча болхлоша, специалисташа Казаков Александра, Силин Юрий Ивановича, Салимов Рашида, Клапчук Дмитрий Григорьевича, Белин Владимир Давыдовича, кхычар.

1972 шу белгала хилар Бычкова вахаре: цу шера цо хьайицар кулг-кара сварка яра, автоматически сварка яра дипломаш. Цул тIехьагIа шийн тамагIа а долаш болх бе волазелар из.

Цеха начальника кобинете хинача соревнования балха моттиге хьовеача ноккхагIа волча мастера Умалатов СаIид-Махьмада Бычковга аьлар.

— Саша, кхо метр диаметр йола кхо ело а вай кийтье езаш. Уж миша я доазол дехьа йолхача аппаратурашта. Хьа декхар да уж ма-котта дикагIа сварка а яь технически тIахьожама отделага (ОТК) дIаялар.

Дика ла а дийгIа кIезиг-дукха волехьежар зIамиг. Из болх кхоачашбара ду ка геттара кIезига яр. ХIаьта а цо тIаьхьар из болх шийн ханнахьа чакхболхьилза. Латкъа а деткъаш болх беш Iаьдал даш Александра. Кхоачаш оа бича баргбоаца болх цо бу дикен сихе. Иштта хилар из хIанз, хьала дика хьалха (кхь айхватъе) кийчйир цо пхоаш. ОТК уж дика мах бь дIа а нийнар.

Дукхаза вийсленнад заводе бехктохаме заказаш кхоачашдеча хана Бычков Александр заготовительни а сборочни а участкашка хьожавеш. Шийн балха марка лакха а лоаттаеш чакхбоакх цо цигара болх а.

Дика къахьегарна цхьана кхьарча балхах а доккха дакъа лоац Бычков Александра. Из дакъа лоацаш хиннав къора-меттаза барий футболах ловзара республикански а зональни а цхьашка, дика дружинник а ва из. Хоза чега ала лов сона хьалха иньекхе дош ала ца могаш хинна Саша хIара кIезиг-дукха къамаьл де воалаш дилар. Цо яхар кхетадe мог хIанз цуна болх берзита, хIаьта зIаьнир бордаьта бIарахьежача хоз Александра а.

Балха тIа толамаш дахарах юкъарча балха тIа доккха дакъа лацарах Бычков Александраз тиллай коммунистически къахьегама ударник яха цIи, цул йокха тIа йоал «ГТО» значок, хIаьта тийна сийлен грамоташ, яьха баккалаш лаьрхIа а варгаш. 1975-чей 1976-чей шерашка цунна тьюжайир «Социалистически яхье котвахьнар» яха значок.

«Сона дукха беза къахьегам, цундухья дог оаьза долаш тIаэз СССР керлача Конституце проект, цу хьалхехьа советски наха тела предложенеш. Сона хетаргахьа, вай общество моттиг ма гуйенда, «Болх ца беча а яц». Иштта да парте къахетача наьха еча йоакхоча аз лу жен», — йоаь Бычков Александра.

Ю. ЛАНКИН,
«Красный молот» завода мехкдаьтта аппаратура арахецача заготовительни цеха мастер.

СОВГIАТАШ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН!

«КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАН» ЯХА МЕДАЛЬ КЪАХЬЕГАМХОШТА ЯЛАРАХ ДОЛА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

1977 шера 18 январерча СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указага хьежжа дуккхача шерашка цIена къахьегарахи къахьегаме карагIдаьннарий хам беша СССР Лакхехьарча Совета Президиума цIерагIа «Къахьегама ветеран» яха медаль лойла:

ОКТЯБРЬСКИ РАЙОНЕ ГIОЛЛА ГОРОДСКОЙ САНИТАРНО-ЭПИДЕМИОЛОГИЧЕСКИ СТАНЦЕ ГIОЛЛА

Журавлева Александра Илларионовнана — лаборанткана.
Копаева Антонина Михайловнана — лаборанткана.
Краузе Анна Тихоновнана — лора-эпидемиолога гIончана.
Литвинова Анна Сергеевнана — лаборанткана.
Мельников Иван Васильевича — лора-эпидемиолога гIончана.
Обухова Антонина Григорьевнана — этномолога.
Супрунский Александр Федоровича — лаборанта.
Фершейн Марьям Лейбовнана — лора бактериолога.
Шевченко Екатерина Нестеровнана — лора-эпидемиолога.
Шустова Мария Николаевнана — лабораторе заведующена.

МОТТИГЕРЧА ПРОМЫШЛЕННОСТА МИНИСТЕРСТВА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ХИМИЧЕСКИ ЗАВОДЕ ГIОЛЛА

Восканян Спартак Ануширвановича — мастера.
Дьяченко Иван Петровича — аппаратчика.
Демченко Клавдия Григорьевнана — мастера.
Махов Роман Николаевича — плотника.
Рябич Павел Михайловича — слесара.
Томасов Авет Томасовича — завода директора.
Цыганкова Лидия Евдокимовнана — стекловара.
Хабасхалова Галина Яковлевнана — завода керттерча инженера.
Яковлева Анна Моисеевнана — аппаратчика гIончана.

«ОРДЖОНИКИДЗЕ-ТРАНССТРОЙ» ТРЕСТА № 131 ЙОЛЧА ГIИШЛОН-МОНТАЖНИ ПОЕЗДЕ ГIОЛЛА

Ахмедов Алс Абасовича — наькъа монтера.
Борисов Григорий Филипповича — плотника.
Быкодорова Анна Ксенофонтовнана — маляра.
Газарин Владимир Петровича — технически снабжене от[illegible].
Даудова Маймуне Джунидовнана — убоощицана.
Ефремов Алексей Георгиевича — хььхочоа.
Колобова Вера Николаевнана — кочегара.
Онищенко Петр Кузьмича — столяра.
Хабиева Валентина Павловнана — бетонщицана.

КЪИЛБАСЕДА-КАВКАЗА МАШИННАЬКЪА ВАГОНИЙ ДЕПО ГIОЛЛА

Горожанкин Иван Степановича — пенсионера.
Глинка Андрей Васильевича — пенсионера.
Говорушко Клавдия Федоровнана — пенсионеркана.
Ефименко Иван Иосифовича — пенсионера.
Клюшков Иван Васильевича — слесара.
Козлов Константин Михайловича — токара.
Карболсунов Невруз Конкучевича — вагонашка хьежачоа.
Карачинцев Николай Васильевича — пенсионера.
Карачинцева Анна Яковлевнана — пенсионеркана.
Махаев Салих Мадаевича — слесара.
Малеев Константин Ивановича — пенсионера.
Пастухов Иван Никитовича — пенсионера.
Ремизов Николай Михайловича — вагонашка хьежачоа.
Рудаков Борис Васильевича — бригадира.
Скоробогатова Антонина Васильевнана — пенсионеркана.
Тихонов Григорий Кузьмича — пенсионера.
Толочко Константин Ильича — пенсионера.
Солнушкин Григорий Алексеевича — пенсионера.
Немыкин Кирилл Михайловича — пенсионера.

КЪИЛБАСЕДА-КАВКАЗА МАШИННАЬКЪА ГРОЗНЕНСКИ ОТДЕЛЕНЕ ГРАЖДАНСКИ СООРУЖЕНЕЙ ГРОЗНЕНСКИ ДИСТАНЦЕ ГIОЛЛА

Бондарев Василий Кондратьевича — штукатура-маляра.
Лейба Николай Яковлевича — штукатура-маляра.
Свеженцева Анастасия Дмитриевнана — кочегара.
Талалаев Василий Васильевича — штукатура-маляра.
Фомиченко Полина Максимовнана — кочегара.
Хрущева Янина Ярмыловнана — болхлочоа.
Череватый Василий Александровича — слесара-сантехника.
Никитин Александр Николаевича — столяра.

КЪИЛБАСЕДА-КАВКАЗА МАШИННАЬКЪА ГРОЗНЕНСКИ НАЬКЪА ДИСТАНЦЕ ГIОЛЛА

Веприцева Анна Иосифовнана — искусственни сооруженей обходчика.
Костыря Виктор Яковлевича — машиниста.
Пескова Антонина Трофимовнана — наькъагIа транспорт тIехьовлачарча дежурнена.

КЪИЛБАСЕДА-КАВКАЗА МАШИННАЬКЪА ОТДЕЛЕНЧЕСКИ БОЛЬНИЦЕ ГIОЛЛА

Вовченко Павел Дмитриевича — слесара-сантехника.
Мамедова Антонина Михайловнана — санитаркана.
Смоляев Петр Сергеевича — болхлочоа.
Слободский Абрам Нудовича — кладовщика.
Семченская Нина Михайловнана — лабораторе заведующена.
Ярославский Николай Филипповича — плотника.

КЪИЛБАСЕДА-КАВКАЗА МАШИННАЬКЪА ПОГРУЗОЧНО-РАЗГРУЗОЧНИ ГРОЗНЕНСКИ МЕХАНИЗИРОВАННИ ДИСТАНЦЕ ГIОЛЛА

Афанасьев Николай Васильевича — слесара.
Мкртычан Иван Тиграновича — аккумуляторщика.
Мильшин Петр Степановича — аккумуляторщика.

№ 2 ЙОЛЧА РОДДОМЕ ГIОЛЛА

Грушковская Антонина Гавриловнана — акушеркана.
Касицина Вера Петровнана — санитаркана.
Симакина Людмила Михайловнана — акушеркана.

ГОРОДСКОЙ ЖИЛИЩНИ БОАХАМА УПРАВЛЕНЕ № 6 ЙОЛЧА ДОМОУПРАВЛЕНЕ ГIОЛЛА

Мучаев Усман Исмаиловича — газоэлектросварщика.

БIАРГАШ ДАЙНАРИЙ ЕРРИГРОССИЙСКИ ОБЩЕСТВА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ РЕСПУБЛИКАНСКИ ПРАВЛЕНЕ ГIОЛЛА

Мельников Павел Александровича — товароведа.
Пупышев Анатолий Петровича — керттерча инженера.

БIАРГАШ ДАЙНАРИЙ ЕРРИГРОССИЙСКИ ОБЩЕСТВА ГРОЗНЕНСКИ ДЕШАРА-ПРОИЗВОДСТВЕННИ ПРЕДПРИЯТЕ ГIОЛЛА

Аулова Анастасия Александровнана — болхлочоа.
Берсанукаев Махьмада — болхлочоа.
Береговой Александр Наумовича — болхлочоа.
Гладкова Валентина Леонтьевнана — болхлочоа.
Глущенко Зинаида Александровнана — болхлочоа.
Горелов Тихон Федоровича — болхлочоа.
Грошев Сергей Терентьевича — болхлочоа.
Григорьянц Гурен Агабековича — болхлочоа.
Елутаев Анатолий Ильича — болхлочоа.
Еченская Александра Романовнана — болхлочоа.
Желудев Дмитрий Васильевича — каменщика.
Клименко Иван Павловича — болхлочоа.
Клюповец Яков Аксентьевича — болхлочоа.
Куликова Елена Петровнана — болхлочоа.
Курмашвили Владимир Алексеевича — болхлочоа.
Кучеренко Мария Семеновнана — болхлочоа.
Лафишева Фатима Лукмановнана — болхлочоа.
Малеечев Иван Осиповича — болхлочоа.
Маринин Семен Михайловича — болхлочоа.
Мусатова Федосия Ивановнана — болхлочоа.
Наниева Язмана — болхлочоа.
Николаева Екатерина Петровнана — болхлочоа.
Савик Иван Ивановича — болхлочоа.
Сафонов Федор Филипповича — болхлочоа.
Саакянц Рафаил Хачатуровича — мастера.
Семенякин Николай Васильевича — болхлочоа.
Симоненкина Лидия Ивановнана — болхлочоа.
Скляренко Клавдия Степановнана — болхлочоа.
Слепцов Иван Ефимовича — болхлочоа.
Смагин Борис Григорьевича — керттерча инженера.
Тамазян Наум Николаевича — болхлочоа.
Фомичева Лидия Ивановнана — болхлочоа.
Чапаева Гумнат Магомедовнана — болхлочоа.
Шаталова Язихана — болхлочоа.

ГРОЗНЫЙ СТАНЦЕРЧА № 94 ЙОЛЧА ДЕТСАДЕ ГIОЛЛА

Сигарева Вера Павловнана — завхоза.

«ПРОМАВТОМАТИКА» ЯХАЧА ГРОЗНЕНСКИ IИЛМА-ПРОИЗВОДСТВЕННИ ОБЪЕДИНЕНЕ ЕРРИГСОЮЗНИ IИЛМА-ТОХКАМЕН ПРОЕКТНИ ИНСТИТУТЕ ГIОЛЛА

Загороднева Надежда Ивановнана — мастерской заведующена.

«ОКТЯБРЬНЕФТЬ» ЯХАЧА МАХКДАЬТТЕН ГАЗИ ЯККХАРА УПРАВЛЕНЕ ГIОЛЛА

Антонова Галина Ильиничнана — кочегара.
Александрова Елена Владимировнана — оператора.
Абубакаров Абойна — болхлочоа.
Александров Владимир Владимировича — слесара.
Блинков Василий Ивановича — оператора.
Ефремова Вера Филипповнана — пенсионеркана.
Ихсанова Вера Сидоровнана — пенсионеркана.
Марезова Тамара Георгиевнана — инженера.
Прецыбайло Иван Петровича — пенсионера.
Скородумов Николай Ивановича пенсионера.
Филева Зинаида Егоровнана — оператора.
Яровайна Антонина Евгеньевнана — электромонтера.

БАЬЦОВГIАШ ЛОРАЯРА ЙОЛЧА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ РЕСПУБЛИКАНСКИ СТАНЦЕ ГIОЛЛА

Федотов Александр Гавриловича — воккхагIволча агронома.

№ 23 ЙОЛЧА ЮКЪЕРЧА ШКОЛЕ ГIОЛЛА

Ашцунов Иван Павловича — пенсионера.
Богатырева Валентина Николаевнана — кьехархочоа.
Петлякова Зоя Григорьевнана — школа директор хинначоа.

КЪИЛБАСЕДА КАВКАЗА МАГИСТРАЛЬНI НЕФТЕПРОВОДИЙ УПРАВЛЕНЕ ГIОЛЛА

Бондаренко Федор Ивановича — слесара.
Екотова Анастасия Семеновнана — керттерча бухгалтера заместителя.
Шербаев Петр Ивановича — насосий машиниста.

№ 4 ЙОЛЧА ГРОЗНЕНСКИ МАЬКХА ЗАВОДЕ ГIОЛЛА

Белова Александра Филипповнана — кочегара.
Ступаченко Екатерина Марковнана — техника-технолога.
Суровская Мария Федоровнана — кочегара.

ЗАВОДСКОЙ РАЙОНЕ ГIОЛЛА: СОЦИАЛЬНИ IАЛАШОН МИНИСТЕРСТВЕ ГIОЛЛА

Симарзин Василий Степановича — министр хинначоа.

КПСС ГРОЗНЕНСКИ ГОРКОМЕ ГIОЛЛА

Камышинский Наум Ильича — штате воацача инструктора.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТА ГIИШЛОНИ АРХИТЕКТУРАН ГIУЛАКХАШТА ЙОЛЧА УПРАВЛЕНЕ ГIОЛЛА

Порабочий Иван Павловича — инспекце начальника.
Резуненко Таисия Григорьевнана — йоккхагIйолча бухгалтера.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕРЧА КЕПАЙОАЗОНЕ ПАЧЧАХЬАЛКХЕН КЪАЙЛЕНАШ ЛОРАЯРА ЙОЛЧА УПРАВЛЕНЕ ГIОЛЛА

Короткова Анна Михайловнана — курьера.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СУДЕ ГIОЛЛА

Бирюков Александр Васильевича — Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча суда председатела заместитель хинначоа.

ГРОЗНЕНСКИ ГОРИСПОЛКОМЕ ГIОЛЛА

Кеворков Александр Эммануиловича — персональни пенсионера.
Князева Раиса Павловнана — протокольни часта заведующена.

ХАЛКЪА ТIАХЬОЖАМА ГРОЗНЕНСКИ ГОРОДСКОЙ КОМИТЕТЕ ГIОЛЛА

Клапчук Федор Леонтьевича — штате воацача инспектора.

ЗАВОДСКОЙ РАЙИСПОЛКОМЕ ГIОЛЛА

Жлобинский Александр Михайловича — пенсионера.
Ремезов Никифор Васильевича — пенсионера.
Снурников Константин Михайловича — пенсионера.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ.**
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИЙ.**
г. Грозный, 1977 шу, 27 июль.

№ 16 ЙОЛА «АГИТАТОРА БЛОКНОТ»

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пропаганди агитаци отдела арагIанарча № 16 йолча «Агитатора блокнота» тIа «СССР Конституце проект Iомаеш из» яхача рубрика кIал дIахо а материалаш кепаеттай я. СССР Керттерча Закона проект чIоагIа уйла тIа а йохийташ Iомаелга районе вIаштIехьдаккхар, укх денoшка массазаца болх беча агитпунктай, агитаторий, политинформаторий, кулгалдеча болхлой болх дика дегIабаз дувцаш йола КПСС Шелковской райкома секретара Р. Муртазова «Тайп-тайпарча формех пайда эцаш» аьнна язъь статья кепатехай укхаза. Иштта СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически заводера хоамн «Автоспецоборудование» завода № 4 йолча цеха электросварщикий бригадира Л. Хамзаева «Дог тIара къоабалъеш» аьнна кирта а болаш язъяь материалаш оарайнай цу рубрика кIал.

Блокнота «Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара язъедолхаш» яхача рубрика кIал я «Марксизма-ленинизма принципех» аьнна Ю. Николаева, «Отраслевой болхлой—сийлахьча юбилейга» аьнна йолча рубрика кIал «Доазонашкара доазонашка» аьнна мехкдаьттан газовни промышленноста болхлой Еррижсоюзни денна хетаь «Грознефть» объединене керттерча инженера Р. Хачатурова яхаь, иштта «Сиха а ца йойташ а хьажкIаш чуэца» аьнна С. Дышнеева язъяь статьяш.

Идеологически болхлошта накъаргIолаш а Нохчийн ГIалгIайчена революцни болам дегIабара, иштта Сийлахь-боккхача Октябрал тIехьагIа — социализми коммунизми хьалъеча моттигерча партийни организацеша къахьегамхой тIабарзабар дувцаш блокнота тIа кепатехача материалий подборка.

Партийна, профсоюзни, комсомольски организацешта гойтара агитаци кийчъеча практически гIо-новкъостал дара йолча КПСС ЦК специализированни издательства «Плакат» яхача зохнисий изданех ховш бу блокнота тIа.

Гудермесски медицински инструментий завода болхлоша шерра социалистически яхь йоаржаьй укх юбилейна шера плани тIаьйца социалистически декхараш толамца кхоачашдара. Цу яхье хьалхалаттачарех я полировщица Канмова Неби. Юкъера лаьрхIача хIара сменагIа норма 110—115 процент кхоачаш а еш, ше кийчъю продукци дикен тIехдикен мара хилийтац цо. Цига массехаза «Профессех дикагIар» яха сийлен цIи хьаьхай Небе.

Иштта къахьегача цунна дукха совгIаташ тийннад. Небе наькха тIа лепаш я Ленински юбилейни медаль. «Социалистически яхье котъьннар» яха йиъ сийлен Знак.

СУРТА ТIА: полировщица Н. Канмова.

И. ПЛИЕВА сурт.

Доазол дехьара

Тlом дlабьииначул тlехьагlа Халкъа Польша Балтийски верфашка хьадаьд тайп-тайпарча гlуллакхашта лерхlа 6 миллион тонн водоизмещени йолу 1500 кема. Алкха Гданьскерча, В. И. Ленина цlерагlча верфера еразийцад СССР-е заказагlа дола 503 кема.

СУРТА ТlА: «Скульптор Голубкина» аха мукъ кхухьа кема Гданьске хьадаь доалаш летт.

ЦАФ — ТАСС сурт.

ВЕНГЕРСКИ ГIИШЛОНХОША — СИЙЛАХЬ-БОККХАЧА ОКТЯБРА

Венгерски къахьегамхой Сийлахь-боккхача Октябра юбилейна гаргахоачабеш долча хIара къахьегама дено керда хилиташ кхухь. Чепела металлургейн машинашьерийн инициативагIа Октябрал хьалха пьржача социалистически ахье доахача толамех. Цуьна юкъе хьинаре даьгья лоаш венгерски гIишлонхоша а. Укх карарча пятилетке цар хьалъе ера 100 гаргга промышлени объект, 430 эзар сомгIа дика кийчъянь квартираш. Яхье толача юкъе лоакха дакъа лоаш венгерски столица гIишлонхоша.

Будапешта къилбаседехьарча дакъа тIа уллача Бекашмедьер яхача керда гIирсаш хьалдеш латтача районо лекхача цIеношца, низ болча башенни краншца тIаьа хььший. Укхаза хьахулаш лаьт эггара керда гIачерех йола шера проспекташ а бульвараш а, дукхача тикайн бытовой гIуллакхаш деча предприятейн сеть а йолаш йола Будапешта район. 1980 шу чакхделалехьа Бекашмедьере хьалъе лаьрхIад 13 эзар сомгIа квартира, школаш, кинотеатраш, детсадаши яслеши. Район хьалъеь яьиначул тIехьагIа дика кийчъянча кердача квартирашка шоаш чухоьшар лаьдерга 50 эзар венгерски ледало.

Цхьабакъде, из укх гарггача хана хургдар да, хIаьта тахан Бекашмедьере дай а хиша хьувзараш гIишлонхой ба. Массехк шу хьалхагIа цхьа инициатива кхайкаьяр цар «Хоза, хIанзарча тайпара, графикал хьалха а дуллаш хьалдерга гIирсаш» яхаш девиз а йолаш. Из тIахьехам хьаллаьиаб городерча дукххача гIишлошьеча предприятей болхлоша. Из бахьан долаш хинал хьалха эксплуатаце дlелар Обудера, Уйпештера, Зуглоне чуIеча цIеной кварталаш. Бекашмедьера гIишлонхой къахьегам цу хана дела столица гIишлонхоша болча хьоккам а хиина дIаьттаб. Цхьа бахьан доацаш дац, цу районерча дукххача гIишлонхоша наькха тIа «ТIехьинка гIишлонхо» яхо зинчок йовлаш а хIаьта цар цIераш чекха дукххача юбIинташка йовзаш а хилар.

Монтажни бригада бригадераца Ласло Печеца массехк шу хьалхагIа укх мехте яьсса арен тIаша баракаши хиинай ахаш хоам беш дола йовхо тIадоьа мрамори Iоахкъа пеша хьаль хиллача дукххаза мIаьштIердаьча цIеношта латIадола тхо. Каст-каста хьоахаду оаха уж денош, яхаш дувц Ласло. ГIишлонхой юкхьанцарча бригадей хьаьдечул дукхагIа зохале дийзад гIирсаш. Цудухьа а гIишлонхочун професси дика а — кердадараш хьалдар дукха къаьнардараш доахадеш. Тхо тIадле тешаш а дацар города эггара чIоагIагIа тIехьайнса район лоархIаш хиначча Бекашмедьера бунаш сеина дола гIирсаш лаьгIача мехте хIанзарьраш сенна йола кварталаш хьалъотторгья аьлча.

Бекашмедьер Ласло Печико эггара хьалха хьалбеш бола керда гIирс бац. Цо гIирсаш хьалду пхийтта шун «Социалистически къахьегама бригада» яха еш цIи лелаеча бригада из керте латта ворхI шун дIадаьиаш. Ласлона бIаргагуча хьалъотташ латтар керда Будапешт. Цудухьа тахан, столица керлача кварталашка гIалъа ше волаш летташ, дукхал ду Ласлос ший къахьегиара дакъа а церна юкъеза хилар.

— Къаьстта чIоагIа хьинар ай леши къахьег оаха укх шера — йоах бригадира. Чепельний инициативагIа Октябрал хьалхерча вахте эттаб Бекашмедьере гIишлонхой, доккхагIдола декхараш тIейийнаь балха дIакал тоаде, гIирсаш хьалдара хонаш лоацъе, материалаши балха хаи лоацъе. Яхь лелаеча деношка удари гIирс а хиина тIаьттар тхона Бекашмедьер. Къахьегаме хьоккам гойт хIера ден норма 105—110 процент кхоачашъеш йолча социалистически къахьегама бригадаша. Хьалхарча ах шера итоташ хьахьокх, шоаш денна дош гIишлонхоша чIоагIа лелаеш хилар. Ялх бетта чакхдаьиад оаха планагIа лаьрхIа хиина дерриг балхеш.

ХIанз къаьстта сиxдеииад Бекашмедьера гIишлонхой балхаш. Юбилейни шера лаьрхIа еррига объекташ хинал хьалха хьалъевь яха дош деиад цар. Цу тайпара декхараш кхоачашдеш хилча еррига коллективо къахьегам ниса мIаштIехьбакъха беза. Ласло Печен цун бригадон беш бола болх дуьча хиш холу Будапешта гIишлонхоша юкъе вьржача Октябрал хьалхарча яхьа темпаш мел лаххьешнай, керда город мишта хьахулаш латт. Дунай тIарча хаддакхе къонлуш латтача шира город хIанзарчар тайпара кварталаш мел сиха хьалъуетт.

А. КУЗЬМИН,
ТАСС корреспондент.

Будапешт.

Калейдоскоп

ТАМАШИЙНА УИЗАРА ХIАМЕИ РЕАЛЬНИ ПАЙДЕИ

Цхьан сенсацинони хоама гонахьа ажиотаж шерьеш да Японски кепайоазуви телевиденни. Хьадаь боьш ма-бзрра «Зуйо-мару» яхача Японски чкъаьрий лувнарашта, Новая Зеланде бердаш тIа бIарга дайнад цхьан йоккхача, уизарча хIамаш дакъа. Кема экипажа членаша даьхача суртех, из цIаккха ганза йола хIама, цхьаболча специалисташта хетарах, тара хила еза 100 миллион шу хьалха яьхача пресмыкающех.

ХIаьта кхыбараштa хет из вкула е кита дакъа да аьнна. Цига а вешта а кхы а кердадараш эш из «бIаьшерен тамаш» хилар бакъдара.

Чкъаьрий лувнараша цу тамашийнача хIаман дакъе лаьнача бахача специалисташа хIанзарчоа токкама балхаш леладу, пресса йийна хеттар дуапаш я. Цу форде чурча йовзаш йоацача хIамах мел йола керда версе ювцаш а газетий хьалхара оагIонаш, хетаю бIарчча выпускаш. Гипотезаш чакхъялаелча журналаш шоаш шоай низашца доладу уж проблемаш Iомае а юаца а, царна хетарах кхы кIезигагIа лоархIам боаца аспекташ я уж. «Керда коравь уизара хIама маIа е кхал я?» — анализ ю масала, кIира цкъа арадувлача кхалиьаха издание.

Кхы са тоха на могаш цIийьнна, керттерадар конкуренте хьалха бовда лейна, телевизионни репортерий группа траулер а оттадаь яхай из фордах тамашийна хIама лаха.

Сенсаце хIанзале а белгаллаххал хIамаш деннад: йовзаш боацача цу хIамо хьалхара пайда бала болабаьб токийски универмагий даьшта. Тайп-тайпарча ловзоргашна — цу «уизарча тамашашца» хьалйизай тиджаь таркеш. Сиха мах белга шерлуш да укхаза.

Нови Зеландера нах дукха сагата бац цу «коралычоа», сиха на душ хьалха тетт цар шоай бердаш тIа уж форда гигантaш хила торо хилара йола версеш. Цу гIаьттача гIарах царна гу цхьа пайда: цу гIулакхо Нови Зеланде дукхагIа тIаозаргба японски туристаш.

(АПН).

ДАЬ-ДАЙ ИСТОРЕХ

IАРАМХИ ДОАГIАЧА МЕТТЕ

Массехк шу дар Iармхерча чIоже цIаькха юхаза безам болаш со лела. ХIаьта со кIалла дага а доацаш вахар эла мегаргдолаш да вига. Са археологически экспедици лоамашкахьарча Нохчечен Гаушевоe яхача юрта оахкамаш деш яр. Цига тхо долчa хьоашагIа вера къона инженер Турпулханов Вахид. Езалар цуьна тхо Iеш дола моттиг «Хоза я укхаза!» — йоах. ТIаккха аз цуьна ях: «Бокъонца йола хозне хьона бIаргa я йийчча! Укхаза вац из! Из хьалла — лоаманка я. ХIаьта, хьона бокъалдар лезе, кхьиметтел гIанахьа а бIаргаго сона се юза а дукхаезача ЖIайрахье кхаьча. ВIалла мукъаваьнна ца воалацa леха. Са студентий Евлашченко Наташийи Чахкиев Жабраилеи дукхагIа баргба аьттув. Августе баха лерхI цар лоамаш ГIалгIайчене. ХIаьта со августе вахаь йиш йолаш вац... Вешта хIанз, оахкамаш дита а дита, шин кхаь денал тIех ха яккха йиш йий?..»

Цу хаина Вахида шIалая дага а доацаш хьалхадамахкар: «Тlаккха хьо дизача яхо ди дакъкха гIо хIаьта. Аз легковой машин а йоаккхаргьа хьона. Хьай студенташ а хьалбига. Гаьнара къайленаш гучаяхале хьалхагIа беш бола Iилман тохкам хулийтаргба ай из».

Дукха дехар де дезиндар сога, цу тIа а са аспиранта Петренко Владимира из къамаьл, шийна дIа ма дезанинте а, чIоагIа раьза хиина хьалхаьнача тIехьагIа хIаьта а: — «Со се а цу моттигашка на хула хIана дий, цу гортта ле хьинай. Вай дахар, шеф!»

Иштта кхьаьлар тхо кIай чоп боаллаш долача хоача Iармхе берда йисте, отряд, бIаргхьош Х. Мамаев а волаш, салаIа юхе а йита. Иштта массехк ди даьккхар оаха цига. ДIаяха зама дагайоахарах, Лаьжгерча, ОлгитIерча. Хьу хьерча тха къамарча дикача доттагIашца тхо делаш тхона дикъа лаьарах дег чу есача уйлаша, оалаш ма-дарра, йистедца хьалдинб а долаш.

Эггара тIехьагIа со хьалъдеш ЖIайрахьен чIоже цхьадолча хIемашта дика хувашеинай. Юрташка хьалъеш латт школай, тиисаь керда элашеш, хьалъуетт бишха-дика цIеноаш, электричество эггара гаьнагIча юрта — Хьуле кхаьчай, кIезигкIезига тоаеш латт курорт Iармхи, хIаьта Аьрзера къаьна гIелаш юхаметтатоттара балхаш дIадолладаьд Нохч-ГIалгIайчене, лоамашка шерагара шу массаза довл дукхагIа хул туристаш. ХIапа дахадолаш а кийсбелар тхона цига Москвера, Ленинградера, Геленджикера, Саратовера баьнна кегий нахи незаглэйч.

Со хьагар Наташийи Жабраилеи къонача зеналах, дьиарах. Юкъерча Нохч-ГIалгIайчен археологе занятеца уж вIашагIбувзабалийта хIанз кхо шу даьннад. Цхьа экспедици хиина Iийнаш цу юкъа, цхьа бутт баьккха кийнабеш кига юкъерча бIаьшеренашкара памятникаш Iомадеш. Ерригсоюзни регионалиний конференцешка хиинаб кегий нах, чIоагIа лоархIаме докладаш яьй цар хьалхара Iилман белхаш кийчаьлча. Цхьабакъда, хIанзашца хьа даьр, кхетадаьр, уйлаяьб хIанзчул тIехьагIа ле дезачох кхьа хIамига дакъа маза дац.

АтагIара хьал дукха бухье гIадувлаш... Цигара юха IокIаллувлаш... Юха а наькъа такалтагIа урагIа долладш... ХIаьа тесса йита латта. Цхьан хана гIалгIай сужне ухаш хиина элгацаш хьаьутт тхона хьалхашка цхьанена тIехьа шолгIьар йолаш. Царех цхьаьрам (Эгенты яхача юрта юкъера Гал-Ерда е Олгатие юкъера Итаз-Ерда яхараш санна араш) геттара тара я Эса чIоже гIолда хьалвахача лоамашкахьа гуржий архитектораша цхьан хана хьалъеш хиинача христиански храмашта. Цу тайпара элгацаш X—XI-ча бIаьшеренел тIехьагIа йоацаш хьахиинай, хIаьта чIоже баьхарий бIарччача коллективаца лозохIаш а зиинай. Хоьахета дац Гал-Ерда — гIалгIаша эггара чIоагIагIа лоархIаш хиинача элга цеха цхьаннe — ахангахьа кхачала деха печаш латтача моттиге оагIонашара хьатIайоагIа пхи атагIе вIашагIкхеташ хилар. Царех хIара атагIа гIалаш ягIаш цхьа юрт хиина Iац, цхьа итташ дезал хиина Iац!

Вож культови гIирсаш архитектура саь чоалхаме йоацаш да. Хьули, Моча, Шоан юрташта юхе лаьрхIа хьийжар тхо юрташкара цах сужне ухаш хиина элгацаш чухийрна хиинача гувнашка. Царех цхьаьраш тха коллего, исторически Iилмай кандидата М. Б. Мужухоева хьаьвхкай. ХIаьта а цу тайпара памятникаш хIанз Iомадаь доалаш лаьтт яхьнга дийне а дац из. Iилман къоьссамаш хIанзмара бокъонца дIадолáлуш а дац. КIезига дуаца лезаргаш моллагIа а деша маIанах хетар бокъонца бехьдаь хьаоттадара.

Оаха тержал из еш йитанзаь кагий, столи хьаьиаера оалаш йола элгацаш-монументаш а. Уж чоалхаме гIирсаш дукха бIаьшерашкахьалхагIа дехь лаьтт Аьрзена, Кербите юхе, Iармхена Шоан хинеи гаьна доацаш. ДуккагIдараш Сала ахача бирсача далла хеталаь хиинад уж, цкъа саина дукхала а белгальнькай дк теха моттигаш.

Цхьа поэта яьнна: «Iимад йоалаш дац оаьлташ, сурташ, тIехкаш... Деша мара лейлаш вахар...». Бакъдар яьлча, дукха хIамаш хувна йиш Iоалаш (дуацаш а!) а элгацаш хано дийача тIоь чам боалача къамаьлага лацуагIа кийса бараш та. Цхьабакъда, гIалгIай новкалгара ноалалга бувлаш хьабоагIаш латта багах беш бола хоам бешаре, дукхIа на воаладуш шоаш долчa тайпара дувергаз дукха хIамаш. Цудухьа, из ддле а кхаллe а долча архитектура памятникашта хьежа даьнначул тIехьагIа, гаргатIча юрта даха сиха хувар тхо. Цига бокхийча махен крайеведени хьаит дараша тувсар тхона шоашта хавраш, дIабахача даьхнара хелараш. Къьиара легендаш дукха хоеш волча вокхачa сага Евкуров Махьмада комаьроша хьевлар тхона гIалгIай фольклора гаизаш. Шоашта болча тайпа духьа а боалаш, хьалхагIа массаза а шоаш хаина тайпара тха гIояний бар юртара хьехархой — Хьулера Имиев Махьмадан Марьям, Лаьжгера Точиев Мусан Лидия. Тхоай гIуллакхаш царна сел чIоагIа хьашт хиларах пердашинаар тхо. Цудухьа оаха дарна дег тIара баркал а оал...

Сигалерах бухь кхетaш урагIбаха Маьт-Лоама шувнах дIалетача санна йоалла зIамига йиь санна Маьт-Села яха элгаци... Кердача гIирсашца эргааьнна ОлгатIе улица, вIаштIехь а баьна цхьан мугIарагIа цу уллицагIа урагIа боаха гIалбаха туристаш... ДIабахача даьнна хала кхачьлйта дагIий хьисапе ерзаьнна боса оагIоша удла дукха тIалаш агIа Аьрзи... ТIаьоагIа моэтагI юхетоха кийча хиина, хIанз геттара йовссавнна латта ТIарма Юртара лакха гIалаш... Къаьнарча Хьулера чухийрцача денапта юкъе гIолла хьалъулла готтга улицаг, цу уллицагIа урагIйоада даьй баьхача моттигера фо цIаьккхаза чуозар духьа цIарарча арара хьалвена вокхa тIаг... Вешта, дешница дIа а оалла ургдий дIалхал хIанзарей хавачи, истори тахехон вIашагIъерьнна сурташка хьежа эттача мел чIоагIа уйлашка вола, дог урагт?! Нийса оал: «БIаьаза лезачул дикагIа да цкъа бIаргадайча». Цудухьа ЖIайрахьенах долча сай къамаьла юкъеда лаьрхIар аз цхьа бутт вергта ха хьалхагIа мара доацаш Петренко Владимира дийхка цхьадола сурташ...

...ХIанз цкъа гIалай хьакъехьа къамаьл юкъеда хьинадолеш, тха цхьамкха цхьан наьиьахочун — Чахкиев Жабраила йоахо а хьовзе еза. Из дика кхетам болаш вола студент хIанзалца хье цIахкха а тахканзa йола юкъерча бIаьшеренашкара ваийнаьха тIема говзала проблема Iомае волалуш ва.

Этажаш къестаеш дийнка гIайбаш хIанз доацаш да. Уж шоаш ахаш чухийрца а, цхьа цар тIа болх бар кхераме да. Гобаькха сега йаккара тIабаьиа читташ латт. Вешта, вIовнаш шоаш а цхьаьраш шуь йистеагIе, дукхагIйолча хана тIа а кхоачадургвоацаш. ХIаьта а цхьанна хIамо тIехьашка волхкIерган дутIаьала гIерташ вола студент! Кхоачаш сабелгало мара а вьнаьвна, хIаьта из бе доллаш къулба, рулетка, линейка, чертежна аммуници, фотоаппарат а, йолаш ший махулла сиха дIахача замана тIаьхача гIерташ воал. Цудухьа оаха массаза а хьехамашца гIуллакхаш новкъостал ду цуна. ТIагIертта къахьегаро мара тодам боаккхаргбац. Дог гIаддоза, дIобахача даьй архитектура Iомаеш воалаш хургвола истори хьакъа чу воагIаш, ший эрдерча событешна бергаcачa мехка, деррига дуйеш истори лелаенай шиьера бувзам лаха Iомалуш бIаргтовайца...

Дa воатара дувлар, хIаьта из кIаьа на лушкхоначадора проводника, консультанта, хьехамхьа, Iилман кулгалхочун дакъа. Из да а ма дарий хIанз со ЖIайрахьа вара кертера дехар. Да-м, бакъдар аьлча, яхь тайпа гIулакхаш а дар. Шоаш юрта юкъера лоама биххье тIадагIа шера каш мишта хьажа безам болаш со вола дукха да я. Цига бахача боккхийча наха «Мохде» оал цунах. Археологий дукха воахалаш хиияд укхаза. Дукха ка даьд Мохдех лаьна, тIох яь дукха яьшкаш, лаьтанна кIаьхара кашаш Iомадаьд. Цхьабакъда, лоаман ГIалгIайчен исторe хьакъехьа къаьнарча кашо дувцаргдолуйта хьежача, из боккхача форда чура цхьа тIадамаг мара бац.

Се хьалха арахьала хьалдагIа бийниар аз Москверча сай доттагIчо, цIи хезача этнографа-кавказоведа В. П. Кобычева кхьаь дукха за йоацаш «Этнически история фольклор» яхача сборника тIа кепатеха арьяьхкха «Нохчийн ГIалгIайн этногенетически преданей цар материальни культура памятникийн дуиеи чу бахка хоашабор» яха керда статья. Уйла тIаккхийта мегаргйола оагIош дукха я цун. Цу дакъе Мохде кашах ю а. Из памятняк Iармхен атагIа юкъерча бIаьшеренашка эттоа къаьпа тIа доаохI автоpo. Цо йиш хулийт хIанз воацаш волча Ленински преме лауреата Е. И. Крупнова баьхкха зем — «Нохче хIанз бахача наькха оалангара даьй вай замаш X бIаьшеренал тIехьагIа боаташ цхьатарра баха хувна болабенна укказа яха уйла — дегIабоалабеш йола лоархIамечайол е. Мохде каш чу дутIаьала везаш моттигерча истори дукхха къайленаш йоахк. Цудухьа из вIалла тала а ца хеташ массехк сахьат доалар памятникашкара хIанзара хьал бокъонца довзара, шерра оахкамаш дара наькълица планагIа из тажка воалавала йиш хургйолча бахьанта сай дагахье уйла а еш.

...Аз ю уйлаш даьрхIа дуаш бар студенташ а, аспирант а, тха сакъердамечея кхетам лучен Iилмача эггара хьалха сел гаргга дегIалавена Вахид а... Кхы тамаш е езаш хIама а дац цунах-м. Цу минуташка ширача замалахьара бIаьц кашаш чуоьахкача тувна баьщарча бухь тIа лаьтта тхо массава а юкъерча Iилмани новкъостийн хьашташца тхоайла вIашагIкхувзалеина вар. Бакъдолчоа духтIадовлар духьа вIашин новкъостал дe кийча ва тхо массава а. ХIаьта из баккъдар укхазе. Iалама хозьялчен истори мух лайзачен Iармхе атагIа до, дIаяхача гаьнарча ханара керда оагIош далерна цIахха тха бувзам а болаш. ХIаьта тха машин довкъашта юкъера Iоъара а нийкха, ГуржегIа бодача пирiгIатача наькъа тIа хьинаеч сайрийна тIатеIача дехха кIур ЖIайрахьен чIоже къайлаккхта кийнбенячоа таяа тхо массава а «Жигулe» чура Iоъаравьлар. ТIаккха, йист ца хулаш латташ массехк минут а яьккха, вIаши дегадаьнна а доацаш, оаха цIаькхa аьлар «Шаькха вIашагIкхетталца Iадико хийла хьo, ЖIайрахь!»

Да а зар из иштта — цIаькха вIашагIкхетталца!..

Виталий ВИНОГРАДОВ,
профессор, исторически Iилмай доктор, ЧИГУ лоамашкахьарча арен археологически экспедице начальник.

Петренко Владимира сурташ: № 1 — Тамаш яйташ я ТIари яха шира юрт. № 2 — ДIайахча даьй историгаш вIашагIкхетар... (Хьули).

ФУТБОЛ

Самардийнахьа юха а хьалйизаяр С. Орджоникидзе цIерагIча стадиона трибунаш. Цхьа бутт гаргга ха яр «Терек» Грозне ца ловзаь. Цудухьа йоккхача футболага чIоагIа сатувсаш бар Грознера а республика юрташкара а из ловзар эзаш бараш. Цул совгIа, моллагIдола вIашагIкхетар а дацар цу дийнахьа чакхдоаккхаш хиинар — хьалхарча лига лидер йола Ташкентера «Пахтакор» тIеьцаш бар вай футболисташ.

«Терек» хьалхарча лиге довзача укх шин шера шоайла дааьлагIа ловзаш яр уж командаш. Цу вIашагIкхетарашка шозза совле яьккхаяр Узбекистана футболисташа, хIаьта цхьа ловзар цхьаьккха команда хоцабоалаш чакхдаьннадар. Цудухьа котбовла чIоагIа безам болаш дIадолладир вай команда из ловзар.

Юххьанца а дена гучадевлар «Терека» хьанаро цхьаьрчоа хьаьший защитникаш хачча уттабелга. Хьалхарча минуташка дена ший говзал гучаяьккха элаш ваь «Пахтакора» вратарь С. Покатилов, хIаьта цхьайолча хана фукха дась а бургаш шоай наIарашкара дIатаьха вьккхача сагота боацаш ловзар хьаший защитникаш. Цхьабакъда, шоаш хьалкхача ловзара совленах пайда эца магаьнзар «Терека» форвардаша. Цар говза дIайолаеш хиина атакаш чакхйоаллача кхьачча йоаар е тIеххьара дош ала дезача футболиста бехках е шоай говзал дакха йолга хьалъюкхар хьаьший защитникаша.

Хьалхарча тайме гол чутоха йиш йолаш вар О. Хохленко, А. Чихладзе. Из толам бакъхаргa къаьсттa гаргавар А. Чихладзе. 31-ча минуте «Пахтакора» вратара дукъални йоелар ши грознеиец. Царна духьале е цхьаькха саг ванаваар. Цхьабакъьх, сичасвача Чихладзес штангана уллув тIех а йоалаш яхийтар бургаш. ХIаьта «Пахтакора» футболисташа массехк ара контратака е мара вIашатIехьдалайзар цу хьалхарча тайме.

Хьалхарча тайма тара яр шоллагIчун юхьиг а. Бакъда цтерывах тренераша даьча хьерывах пайда баьинабир «Терека» футболисташта. Цар дехкаш хиина ловзара сурт хьалгагIа дар. Цудухьа 60-ча минуте В. Якушкина гаьнара чутехача бургаьо хьалхаьккхар вай команда.

Дале а дукха ха ялалехьа «Терека» наIараш лорашн хиина А. Балахнин гIалат вцарах счет нийсъю А. Корченова. Цул тIехьагIа пхи минут яьлча пахтакоровцаша шоай штрафной майда тIа ловзара бокъонаш гIожа толхарах пенальти хьожийр Таллинерча судахочо И. Лайпос. Белгалдаккха деза судахо мела хилaрах ташкентцаша из пенальти ца йоагIаш хьожаьй чхаш къувсаш тоъал ха яьккхалга. Эггара тIехьа В. Коляхос теха бургаш вратаро хьаловцаш хьаьлар из гIулакх.

Цунах матча кхьмоттиг хилар. Шоай аьттув баларо дог хуаоттадаьча «Пахтакора» футболисташа кхы а вIаштта ши бургаш чутехар «Терека» наIарашка. 1:3 счет а йолаш «Пахтакор» котъялар.

Хала хете а «Терек» ийшай. АргIанарча туре ийшачул тIехьагIа турнирни таблице ийсагIча моттиге Iоккхаль яьнна «Терек».

М. САЛМАНОВ.

НОВКЪОСТО НОВКЪОСТАХ

КЪАЛУШ ВАЦ ВЕТЕРАН

Советски Союза Турпала И. Н. Заболотне цIерагIча тха типографе полиграфически машинай наладчикалла болх беш ва Мусаев Заид Хасиевич. Тоъал ха я оаха цхьана къахьега. Цу юкъа тхона юкъе чIоагIа доттагIал тоссаденнад. Ткъаь итт шера полиграфе болх беча сона а цуигара тхоай балхах лаьна дукха хIама дайзад. ХIама аьлча, цун полиграфиста стаж са чул а йоккхагIа я, цул совгIа, из санна ший болх безаш а деррига са цунах доалаш а вола саг агIа корграш.

Заид Хасиевича хара ца ерзаеш полиграфе наггахьа а говзал йисаьц. Из ва лакхача квалификацех вода переплетчик, фальцевальни машинай участка мастер хиинав. ХIаьта мел дукха кагирхой балхах дIакхетабаьб цо ший хана Фрунзерча типографе инструкторалла болх беча хана.

Сай доттагIчун дикагIйола оамалаш белгалъеш аз эггара хьалхагIа хьоахадерга цун кагирхошца дола цIена дог-уйла. Дукххача хана дено наха зийна цхьа хIама да: бокъонца шин балхахь дог лазаш волча сага кхоанарча ден уйла ю. Цунна бе-башха дац ше дIалала йиш мел яр дIа а луш хьадеш дола гIулакх кхоана дIахоккхуьлаш хургбараш фу нах ба, цар из кIаллутаргла а шийл дикагIа дIахоккхуьргда. Цудолья ва из къонача болхлой хадданза йоакхо еш, ший геттара йоккха йола опыт царна юкъе кадамарпна дIаекъаш. Тахан а цуьна уллув ва цо наладчина чоалханеча балхах дIакхетавеш вола массехк зIамсаг.

Мусаева коллективе воазаш ва хьинар дола рационализатор санна а. Дукхьал тха типографе цо кийч а нь балха юкъейолаяьй иттиел совгIа рационализаторски предложени. ХIаьта мел дукха хиинай уж цо Фрунзе болх беча хана! Цун творчески балхо дика гIо ду типографе коллективa дикал лакха йола книжни продукци дукхагIа арахецара.

Юкъерча гIулакхах дог лазаш волча ветерана сатем яхар фу хац. Болх тоабара дича пайдане хургдар дувцаш, кхоачамбоацараш белгалдеш къамаьл деш хул из производственни совещанешка, хоадамболваш дешаш уттаду цо тkъаь пхийтта шу стаж йола коммунист ше хиларга хьежжа партийни а профсоюзни а организаце.

Со аьнна воацаш, наькха ротах шоай аьттув лехаш береш да маьшар боацаш вола З. Х. Мусаев дагавехача «Коммунисташкара хьоккхам эца!» яхача наха дика довзача дешей маIан айса кIоаргагIа кхетадейш санна хет сона.

В. ВОЙЦЕХОВСКИЙ,
печатник.

ВЬЕТНАМА ЛАЬРХIА 4000 ТРАКТОР

В. И. Ленина цIерагIча Мински тракторни заводо ше болх беча 30-шера конвейер тIара араьяьккхай 1 миллион 300 эзари трактор. «МТЗ» маркаx йола тракторaш тахан го йиш я дуиен 78 мехка.

200 универсални МТЗ-50/52 яха бIаьстаи балхашта эша трактор еннай минчанаша Вьетнама ер шу доладелча деиа. Вошал долча мехка Белоруссе столица дIаяхьийтай 4000 гаргга машина.

— Вьетнамаца даь заказаш тха коллективо массаза кхоачашду чIоагIа дог гIоздаьле, — йоах предприяте экспортни отдела начальника Яшин Алексей. — Тракторaш ерашта, цар на юкъе ба дукха тIем тIа хиинараш, дика хов тIемо бохабаь боахам юхаметтатоттабе атта доацилта.

Мински заводо вошал долча мехка иштта кийчбу трактористаш, ремонтникаш. Кхаь шера деша профессионально-техническ училища яьккхай вьетнамски 500 кагийча наха.

Минчанаша шоашта даьча новкъосталах лаьца цхьан групле кулгалхочо Тао Вен Фиаус аьлар:

— Советски техника мах бе вархвоацаш доккха новкъостал ду тха мехка юрта боахама механизаци еча. Эггара дикагIа лоархIаш я тхо долча «Беларусь» яха трактор. Тха бескам ба цар парк шерье.

ДегIаухеш да Мински тракторaш ерашта вьетнамски специалиcташта юкъера цхьайн пайдане дIа-юха гIулакхаш лелаелга. Вошал долча мехка массехк шера вIаштта болх баьб инженераша Янковский Марьяна, Прохоров Бориса, кхьичар. Цар новкъосталца тхьехилар Ханоера капитальни ремонтни база, Хвобах Зола, Тханбинь яхача провинцешкара машино-тракторни базаш.

Игорь ОСИНСКИЙ,
АПН корреспондент.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

25 августа

I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйранна гимнастика. 9.30 — «Городени нахи» яхача циклацара «Тбилиси» яха телевизиони документальни фильм. 10.05 — Шим. Къоначa зрителий театр. «Тха кхара беращ» яхача циклацара «Шимнена йола контрамарка» яха телевизиони спектакль. 10.55 — «Вай биографи. 1964-гIа шу». 14.30 — «Хьа къахьегам, хьа сийле я». Документальни фильмий программа. 15.30 — Шахматни школа. 16.00 — Шостакович. Фильм-концерт. 16.15 — Алкоголизмах лоравалар. Передача юкъе дакъа лоацаш ва профессор Рожков. 16.45 — «Эрсий мотт». 17.30 — «Массаза малх хилба» яхача дуиен халкаьшта юкъерча берий фестивале дакъа лаьцача художественни коллективий концерт. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «ХIара сурта тIа малх ба». 18.30 — Нохч-ГIалгIайчу гIолла. Информационни программа (эрс. гIал. мотт). 18.50 — Республика кхаш'ка. Юртабоахама обозрени (нохчий меттала). 19.05 — «Советски нале вирусологи». 19.35 — Телекхьажархошта жоп лу «Нисла гIа студи». Передачана юкъе дакъа лоацаш ба ТАСС-а Генеральни директор Замятин а политически обозреватель Зорин а. 20.20 — «Штраусиана». Фильм-балет. 21.00 — «Хан». Информационни программа. 21.30 — «Мартин Иден» яха телевизиони спектакль. ДьалагIа дакъа. 22.40 — «Универсиада-77». Болгарера передача. Пистехьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

17.45 — Г. Нахуцришвили цIерах долча республиканский театра «Чейчиракелла» яха спектакль. 19.05 — «Дега хамаьршал» яха телевизиони очерк. 19.05 — Кагиркойн яхэнзамен». ВЛКСМ Шалински райкома шолгагIча секретара Чашиной къамаьл. 19.15 — Киножурнал. 19.25 — Боккхача вьакъа этапаш. «БоохIагIа пятилетка». 19.55 — «Вахарад йоккхагIа ставка я» яха телевизиони дукха серийни художественни фильм. «Кафе Розе» яха нIелагIа сери.

26 августа

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйранна гимнастика. 9.30 — «Сейкъалахка берашта» дола кинофильмах. 10.15 — «Дена хьо, пионерски ялли». Пионерийн дешархойн московски городской дворца Лоатеш цIерах йолча иллейн халхарийн ансамбли выступлени. 11.00 — «Дайн берашь» яхача циклацара «Шишкинар» яха телевизиони документальни фильм. ДIадмалдалалe хьалха къамаьл ду Вольонцово Сурковс. 14.30 — Телевизиони документальни фильм. 14.55 — «Ахин дIендахар» яха берашта дола телевизиони художественни фильм. 16.00 — Вишневский. «Оптимистически трагеди». 16.45 — Шуман. Концерт кхоачашду москвски Паччахьалкхен филармони академически симфонически оркестр. Дирижер — РСФСР заслуженни артистка Вереладзе. 17.15 — «Книжка хьа захаро». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара. Венгерски халкъа республика телевидене программа. Передачана юкъе дакъа лоацаш ва Венгерски социалистически болхлой партe Центральни Комитета хьалхара секретарь новкъост Янош Кадар. 19.45 — СССР Конституце проект юоц. Баумана цIерах йолча 20-ча московски клинически больница, медицински белхлоша къамаьлаш ду. 20.00 — «Вай биографи. 1965-гIа шу». Интервидение. 21.00 — «Хан». Информационни программа. 21.30 — «Интервидени фестиваль». Сопотера эстрадни иллей конкурс (Польша). 22.45 — «Универсиада-77». Болгарера передача. Пистехьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — «Саги Iалами». Кинодезарашта дола фильм (нохчий меттала). 18.10 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрс. нохч. мет.). 18.30 — СССР Конституце проект юоц. Нохч-ГIалгIай АССР просвещене министра Умарова къамаьл. 18.40 — Хьехамчох дола къамаьл дIахо хьоттгай вай. 19.10 — Киножурнал. 19.20 — Социалистически къа зераш. Урус-Мартановски район. 19.30 — «Са хьинарлола наьнъазой». Фильм-концерт.

РАДИО

25 августа

6.30 — Сийлахь-боккхача Октябра толамашца наькъагIорга. 25-гIа партсъезда цIерах йолча колхоза къахьегамхой болча Шалински районера репортаж (гIалгIай меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашераш. 7.20 — «Грозненский рабочий» «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 7.35 — Ашараш. 8.15 — Передачай программа. 8.25 — Чергизбиева иллеш (гIалгIай меттала). 8.40 — «Шоана кхалнах» яха радиожурнал (гIалгIай меттала). 9.15 — Агитатор кхайтIарча стене. «Агинский» совхозера корреспонденци (гIалгIай меттала). 9.30 — Дог тема. 9.40 — Ашараш. 9.45 — «Сег къахьегамца сийдолаш вах». Беседа (гIалгIай меттала). 17.00 — Радиоладувгаархоша тIайдлача программах дола концерт. 17.25 — Дега хьехамах (нохчий меттала). 17.45 — СССР Конституце проект юоц (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.14 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.27 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 7—12 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 25—30, Грозне 27—29 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, къилбаседа-малхбузехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура буйсана — 14—19, дийнахьа — 25—30 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 2-44-90; редактора зам. — 2-39-11; бехктоххама секретара — 3-34-38; партийни вахаран культуран отдела — 3-61-48; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта бахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 2-44-90; зам. редактора — 2-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-48; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка.

СФ5287. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 6258.